

**Debreceni Egyetem
Informatika Kar**

**A BALMAZÚJVÁROSI HELYISMERETI, HELYTÖRTÉNETI
GYŰJTEMÉNYEK**

SZAKDOLGOZAT

**Témavezető:
Dr. Béneyi Miklós**

Készítette:

**Balog Erzsébet
V. informatikus könyvtáros-
matematika tanár**

**Debrecen
2008**

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
Bevezető	3
1. BALMAZÚJVÁROS TÖRTÉNETE	6
1.1. Kultúra	9
1.2. Műemlékek, idegenforgalom	12
2. A LENGYEL MENYHÉRT VÁROSI KÖNYVTÁR TÖRTÉNETE	16
2.1. Előzmények	16
2.2. Magáról a könyvtárról	19
2.3. Lengyel Menyhért	20
3. HELYISMERETI TEVÉKENYSÉG MAGYARORSZÁG KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAIBAN	23
3.1. Történeti áttekintés	23
3.2. A helyismereti munka személyi és tárgyi feltételei	25
4. A BALMAZÚJVÁROSI VÁROSI KÖNYVTÁR HELYISMERETI TEVÉKENYSÉGE	27
4.1. Általános kérdések	27
4.2. Állomány összetétele, gyűjtőkör	28
4.2.1. Könyvek	29
4.2.2. Periodikumok	31
4.2.3. Lapkivágatok	31
4.2.4. Aprónyomtatványok	32
4.2.5. Kéziratok	33
4.2.6. Meghívók	34
4.2.7. Videók, hangkazetták	34
4.2.8. Fotók	35
4.3. Gyarapítás	35
4.4. Használat	35
4.5. Helyismereti rendezvények	36
4.6. Együttműködés, partnerkapcsolat	37
4.6.1. A könyvtár belső kapcsolatrendszere	37
4.6.2. A könyvtár külső kapcsolatrendszere	38
5. JÖVŐKÉP	42
Felhasznált irodalom	44
Képmelléklet	47
Balmazújváros híres szülöttei	47
Látnivalók	50

Bevezető

A helyismereti tevékenység¹ speciális, főleg a könyvtári munkához - mint intézményi szakterülethez - kötődik.

A helyismereti gyűjteményben kialakított információs táruk a mindennapi közhasznú információ szolgáltatás pillérei is - gyakorlati ismereteket közvetítenek, a jelenre irányuló felmérések, összefoglalások, kigyűjtések dokumentum, ill. információ gyűjteménye. Pl.: helyi szervezetek és azok tagjainak név- és címjegyzéke, üzleti nyitva tartások, szolgáltatások, orvosi ügyelet, önkormányzati és egyéb közintézmények, közszolgáltatók, polgármesteri hivatal működésével kapcsolatos tudnivalók, önkormányzati határozatok, rendeletek gyűjteménye, a település utcajegyzéke, térképgyűjteménye stb.

Tárgya legáltalánosabban minden ismeret, ami egy településre, (kistérségre, földrajzi régióra) vonatkozik, tehát településismeret.² Ez felöleli a falu - város, kistérség, régió múltját (történelmét), jelenbeli adottságait - intézményhálózatát, infrastruktúráját stb., és a jövőjét - perspektíváját befolyásoló jelenségek vizsgálatát is. Láthatjuk, hogy a helyismeret egyik szegmense a múltra vonatkozó megállapítások összessége, tényismeretek gyűjtése - tehát a helytörténet³.

A múlt megismerésének egyik lehetséges módja az írásos dokumentumok gyűjtése, elemzése mellett a még élő személyek szóbeli visszaemlékezéseinek regisztrálása. Ebből semmiképp sem hagyható ki a szubjektum érzelmi töltésének figyelembe vétele (ugyanakkor épp ebből adódóan kritikai megközelítése).

A helytörténet a múltról beszél, de a jelenhez szól. A kutatások eredményeire támaszkodva igyekszik segíteni a napjainkhoz vezető útnak s a fejlődés törvényszerűségeinek jobb megértését.⁴

“Múltunkról szólni valamiképpen mindig állásfoglalás is. Épp ezért ki-ki ne csak adatokat ismerjen, hanem a megismertekről nyilvánosan vállalt véleménye is legyen. Történelmünkkel csakis akkor kerülhetünk egységes kapcsolatba, ha megfelelő színvonalú

¹ Kísérlet a helyismeret fogalmának meghatározására / Bényei Miklós. = Könyvtári Figyelő, 1976. 1-2. sz. 24-34. p.

² Szempontok a helyismereti gyűjtemények kialakításához / Vajda Kornél. = Könyvtári Figyelő, 1976. 3. sz. 332-336. p.

³ A helyismereti gyűjtemények szerepe a helytörténeti kutatásban / Bényei Miklós. = Könyvtáros, 1973. 12. sz. 718-721. p.

⁴ Uo.:718-721. p.

műveltséggel együtt a gondolkodás történetiségét is elsajátíthatjuk. Azaz az embert, eseményt, összefüggést mindig a hely, az idő és a körülmények figyelembe véve mérlegelünk. Nem kétséges, hogy a történelem körültekintő vizsgálata olykor illúziókat rombol, ugyanakkor valódi értékeket ad cserébe. Bizonyos, hogy történelmi hagyományra holnap is szükségünk lesz, mert okulni akarunk belőle, gazdagodni általa, élni vele!”⁵

A témaválasztás indoklásában az érzelmi motiváció mellett még legalább ennyire fontosnak tartom azokat a helyismeretben rejlő lehetőségeket, amit a mindennapi munka szervezése rejteget. A 2000. évfordulóra a világ történései olyan mértékben felgyorsultak, hogy a legmodernebb technikákkal sem vagyunk képesek kellő mélységben befogadni és feldolgozni a kommunikációs folyamatok során érzékelt információözönt. A korlátlanak tűnő tudományos lehetőségek már nem döbbsentenek meg bennünket, már nincs időnk elcsodálkozni egy-egy újdonságon, mert a médiák újabb és újabb felfedezésekkel bombáznak minket.

A 20. század elejének szülöttjei még átélői voltak a “faekés homogén falusi társadalomnak” amely gyökereiben még egy másik világba kapaszkodott, ahol a petróleumlámpa fényénél betűzgette hosszú téli estéken a kalendáriumok írásait a paraszt, ahol egy napba telt, mire a szomszéd faluból átvergődött a beteghez a fél lábszárig érő sárban az orvos. Ez a generáció öregkorára tanúja volt az ember Holdra szállásának, a génkutatásnak vagy a számítógép varázslatos interaktív világának - a jelenben átélve a jövő határtalan lehetőségeit!

Az emberiség a 20. században évszázadokat élt meg, mely által az egyéni sorsokban is olyan mértékű élettapasztalat-felhalmozódás mutatkozik, mely egyszerűen nem hagyható el a helytörténet kutatásából, annak kiapadhatatlan kincsesbányája lehet! A falusi közösség mikroszférájában az események “hogyanja” az országos horderejű történések helyi megélése a kutatások alappillérei kellene, hogy legyenek a helytörténet kutatása esetén!

Fontosnak tartom, hogy a felnövekvő generációk is megismerkedjenek szülőfalujuk - mikrokörnyezetük eseményeivel, hagyományaival, mely családjuk történelmét is elmesélheti. Minden egyes érzelmi szátra fűzött ismeret egy-egy hajszálgöyökert jelenthet abba a táptalajba, ahonnan mindnyájan sarjadunk. Ennek akkor is jelentősége lesz, ha ez a felnövő generáció öregkorára (vagy még hamarabb) világpolgárrá válik! A helyi események ismerete részei annak a sok ezer darabból álló mozaiknak, amelyet az iskolai történelemtanítás oktat.

⁵Történelem tankönyv a gimnázium II. osztálya számára / Walter Mária. – Bp.: Tk. Kiadó, 1998. 5 p.

Dolgozatom a helyismeretben rejlő lehetőségeket, a megye közművelődési könyvtárainak, s ezen belül is a Lengyel Menyhért Városi Könyvtárnak helyismereti tevékenységét, s ezen helyismereti-, helytörténeti állomány kezelését fogja közre.

Arról szeretnék képet adni, hogy a milyen jellegű és intenzitású helyismerettel kapcsolatos tevékenység folyik.

A főbb vizsgálódási szempontok a következők voltak: tájékoztatás a helyi helyismereti gyűjtemények nagyságáról, a dokumentumfélések típusa, gyűjtőkör, gyűjtemények használói köre, a helyismereti tevékenység aktív közhasznú információs tevékenységgé való alakítása, távlati, jövőbeli elképzelések.

A balmazújvárosi Városi Könyvtárban végzett gyakorlatom alatt volt alkalmam közelebbről is megismerni a könyvtár gyűjtőkörét, az állomány összetételét, s annak kezelését. Ezen új ismereteimet szem előtt tartva, s tapasztalataimat, valamint a szakirodalmat felhasználva készítettem el szakdolgozatomat.

1. BALMAZÚJVÁROS TÖRTÉNETE

Ebben a fejezetben arról írok, ami tulajdonképpen a helytörténeti munka alapját jelenti, - a település múltjának mozgatórugóiról, legfontosabb nevezetességeiről, jellegéről - ami nélkül nincs helyismereti gyűjtemény.

Balmazújváros, az egykori „óriásfalú” jelentős, 205,47 km² kiterjedésű területével és mintegy 18600 főnyi lakónépességével ma is az Alföld sajátos, mezővárosi jellegű települése Hajdú-Bihar megyében, a „Hortobágy mellyékén” (Veres Péter). A nagy kiterjedésű város két jellegzetes alföldi táj, a Hortobágy és a Hajdúság határán fekszik. A város közigazgatási területén két természetes élővíz található, a Hortobágy folyó és a belterületi főgyűjtő vizét befogadó Kadarcs-Karácsonyfok-csatorna. A várostól 3 kilométerre folyik az 1953-ban épített Keleti Főcsatorna.

A mai Balmazújváros környéke már ősidők óta lakott terület. Az Árpád-házi királyok idejében több kisebb helység alakult ki a határában, nevüket egy-egy határrész vagy dűlőnév még ma is őrzi (Bakóc, Cucca, Balmaz, Hímes, Darassa, Hort, stb.). Közülük a város őstelepüléseinek Balmaz és Hímes falvak tekinthetők, az előbbi a névadó, utóbbi pedig a mai belterület helyén keletkezett első településnek tekinthető. Az a település, ami a honfoglalás után alakult, a tatárjáráskor teljesen elpusztult. A mai település belterületén keresendő Hímes birtokot a pápai tizedjegyzék először 1332-ben említi. Balmaz névvel – pusztabirtokként - írott forrásokban csak a XV. század elején találkozunk, amikor Zsigmond király (1411-ben) mint Debrecen tartozékát Lázárevics István szerb vajdának adományozta.

A település neve 1465-től bizonyosan Újváros. Ugyanis, Szilágyi Erzsébet fia, Mátyás király hallgatólagos jóváhagyásával, 1460-1464 körül erőszakkal birtokaihoz csatolta Hímest, és oda balmazi jobbágyságot telepített, s a települést Újvárosnak nevezte. 1465-ben kelt oklevél szerint Mátyás király három országos vásár és egy heti vásár tartására adott engedélyt Újvárosnak, más néven Balmaznak. Az oklevél a vásártartási jog mellett mezővárosi jogokkal is felruházta a települést. A Hunyadiak alatt Újváros virágzó mezővárossá fejlődött, s időközben a lakosság száma is megnövekedett.

Az állandósult hadiállapotok miatt a település 1591 és 1610 között lakatlan volt, majd csak az 1720-as évekre érte el ismét korábbi lélekszámát. Mária Terézia 1753-ban az Andrássy családnak adományozta az egész újvárosi határt. Ők alakították ki a majorsági gazdálkodást. Ekkor került sor arra, hogy a városi joggal bíró Újvárost ismét robotra kötelezhető faluvá süllyesztették vissza (1773).

A másik nevezetes akciójuk volt a német lakosság Újvárosra telepítése 1766-ban. Erre főként azért volt szükség, mert az 1739. évi pestis elpusztította a török idők után megmaradt lakosság felét és a betelepítéssel akarták a munkaerőt pótolni, gyarapítani. A betelepített németek által lakott településrészt még ma is „Németfalunak”-nak nevezik.

A falu 1798-ban a Semsey család birtoka lett. A Semseyek telepítettek a faluba Kassa környékéről félszlovák katolikusokat uradalmi cselédnek. A XIX. század második felében megindult itt is a kapitalizálódás. A már korábban is differenciált lakosság rétegződése felgyorsult. Újvárosban a zsellérek száma mindig az országos átlag felett volt. Emiatt is a magyarországi agrárszocialista szervezkedések és mozgalmak egyik legerősebb bázisa és színhelye lett.

1877-ben megváltozott a település közigazgatási beosztása, Újváros Szabolcs vármegyétől Hajdú vármegyéhez került és járási székhely lett. Az I. világháborúban 600 újvárosi ember esett el. A proletárdiktatúra nem hozta meg a kívánt változásokat. A megszálló román csapatok 1919. április 23-án értek ide és csak egy év múltán vonultak ki.

A két világháború közötti időszakban, társadalmi-gazdasági értelemben a mozdulatlanság nehéz negyedszázada következett. A legsúlyosabb kérdés a krónikus földínség volt. Jelentékeny beruházás tulajdonképpen csak egy esetben történt, 1925-ben épült fel a nagymalom, amely a megtermelt gabonafélék feldolgozását végezte. A Hangya Központ keretében működő Cooperatíva Kamilla Kiviteli Iroda pedig Újvárosban egy gyógynövény szárító telepet létesített, amely a szezonidő alatt 100-200 embert foglalkoztatott. Igazi nagyipar azonban nem alakult ki a településen, a kisipar viszont jelentősebb súlyt képviselt, a kereső népesség belüli arányuk 1930-ban elérte a 11,5 %-ot.

A megrekedt társadalmi-gazdasági fejlettség tükröződik a kereső és az eltartott népesség gazdasági ágak szerinti megoszlásában. Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint különösen kedvezőtlen volt a népesség gazdasági aktivitása, miután 6268 keresőre 8579 eltartott, minden 100 keresőre 136 fő eltartott jutott.

A gazdasági eltartóképesség szempontjából azonban ennél is rosszabb volt a helyzet, hiszen a keresők túlnyomó többségét (79,7%-át) a rendkívül alacsony, sőt fölöttébb esetleges és bizonytalan jövedelmű mezőgazdasági foglalkozású, ún. őstermelők (további 3,3 %-át a napszámosok és házicselédék) tették ki. Alacsony volt viszont a magasabb eltartóképességet biztosító területeken, az iparban, a kereskedelemben és egyéb terciér ágakban dolgozók száma és aránya.

A harmincas években konzerválódó súlyos társadalmi-gazdasági és szociális válságból az elmozdulás csak jóval később történt, azután, hogy a településért vívott rövid, de heves harcok eredményeként, 1944. október 22-én Balmazújvároson véget ért a II. világháború.

Ezt követően a legjelentősebb esemény a földreform volt, a földnélküliséggel sújtott Újvároson. A községben 1945. március 20-án jelentették be a földosztás megkezdését. Az 50-es évek kényszerű kollektivizálását követően 10 termelészövetkezet alakult, míg végül két termelészövetkezet maradt a községben. A Lenin és a Vörös Csillag Termelő Szövetkezetek egészen az 1980-as évek végéig jól működtek, és a település legnagyobb foglalkoztatói voltak.

Balmazújváros 1985-ben városi jogú nagyközségi, s vele nagyközségkörnyéki székhely jogkör szerepet, mígnem 1989. március 15-én városi címet kapott.⁶

⁶ Hajdú-Bihar megye kézikönyve = Handbook of Hajdú-Bihar countra / [főszerk. Süli-Zakar István]. – Hatvan: CEBA, 1998. p. 339-342

Balmazújváros története 1945-ig / Varga Antal. - Debrecen: Debrecen Város Tanácsa Művelődési Osztálya : Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat Hajdú-Bihar megyei Szervezete, 1958.

1.1. Kultúra

A közművelődési és kulturális feladatok jó részét elsősorban a Veres Péter Művelődési Központ látja el. Jelentős a közművelődési funkciója a Lengyel Menyhért Városi Könyvtárnak és a Semsey Andor Helytörténeti Múzeumnak. A múzeum filiájaként működik a város szülőttének, Veres Péternek a Kadarcs utcai lakóházában berendezett emlékkiállítás. A régi hagyományok újjáéledésének köszönhetően ismét működnek az egykori népkörök. A „48-as Olvasó népkör” és a „Rákóczi Népkör” ismét a szórakozás, a kultúrálódás, a közösségi élet szinterei lettek.

Balmazújváros büszke fiaira, köztük Veres Péter (1897-1970) íróra és politikusra, akinek lakóháza ma múzeum. Lengyel Menyhéltre, a világhírű drámaíróra, Soós Imrére, a fiatalon elhunyt, kedvelt színészre, Sarkadi Imre drámaíróra, aki itt tanított 1953-ban. Balmazújvároson volt földbirtokos a magyar tudomány és kultúra egyik legnagyobb mecénása, Semsey Andor, aki a budapesti Földtani Intézetet építette, s akiről a semseit és az andorit ásványokat elnevezték.⁷

Veres Péter, az író-politikus, Balmazújvároson született és nevelkedett szegényparaszti házban, a "Gyepsoron". Gyermek- és ifjúkori élményei meghatározóak voltak későbbi munkásságára.

Négy évig járt a balmazújvárosi iskolába. Nagyon hamar dolgoznia kellett, előbb napszámos, részesarató volt, majd 1913-ban a vasútnál lett pályamunkás. 1919-ben feleségül vette, Nádasdi Juliannát, akitől 5 gyermeke született. Veres Péter a szegénység miatt, valamint elvből sem akarta gyerekeit taníttatni. Az volt az elképzelése, hogy fiai és lányai parasztok lesznek és viszik tovább a parasztság évszázados hagyományait. Azért sem akarta, hogy gyerekei továbbtanuljanak, mert félt, ha a szegény paraszti osztályból kiemelkednek, akkor "urakká" válnak.

Műveltségét a könyvek, könyvtárak segítségével alapozta meg. Részt vett a XX. század eleji agrárszocialista mozgalmakban. Az I. világháborúban az olasz fronton harcolt. A Tanácsköztársaság idején a balmazújvárosi földosztó bizottság, a munkástanács és a községi direktórium tagja lett. 1919 májusában román hadifogságba esett. Hazatérése után, 1920-ban a Tanácsköztársaság alatt folytatott tevékenységéért egyévi fogházra ítélték.

⁷ Hajdú-Bihar megye kézikönyve = Handbook of Hajdú-Bihar countra / [főszerk. Süli-Zakar István]. – Hatvan: CEBA, 1998. p. 344-345

A szabadulást követő időben mezei munkásként és pályamunkásként kereste kenyerét. Alapító tagja volt az MSZDP balmazújvárosi szervezetének. Mozgalmi munkája miatt többször lefoglalták a csendőrök.

A parasztsággal és a földkérdéssel foglalkozó írásai az 1930-as esztendőktől kezdve jelentek meg az elsősorban baloldali és haladó lapokban. Első jelentős művével, az *Alföld parasztsága* című szociográfiájával vonta magára a *Válasz körül* csoportosuló népi írók, Erdei Ferenc, Féja Géza, Illyés Gyula figyelmét, és 1943-ban már a népi írók által rendezett balatonszárszói konferencia egyik szónoka volt.

A II. világháború alatt háromszor is behívták munkaszolgálatra, 1944-ben bujkálnia kellett. A háború után, 1945-től 49-ig a *Nemzeti Parasztpárt* elnöke volt, őt választották 1945 márciusában az *Országos Földbirtokrendező Tanács* elnökévé. 1947-től 49-ig *honvédelmi miniszterként* tevékenykedett. Munkássága elismeréseként kétszer kapott *Kossuth-díjat*. Az 1950-ben megjelent *Próbatétel* című novellájáért kapta az elsőt, míg a második Kossuth díját az 1951-ben megjelent *Pályamunkások* című munkájáért kapta.

1954-ben egyhangúlag választották a *Magyar Írók Szövetségének elnökévé*. 1957-ig volt ennek a szövetségnek az elnöke.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc kezdő napján, október 23-án Petőfi, majd Bem szobránál felolvasta az Írói Szövetség kiáltványát. Az 56-os szereplése, eseményekben való részvétele miatt fizikai értelemben vett bántódása nem esett.

1957-ben a *“Három nemzedék”* címmel jelent meg trilógia kötete. Ennek első kötete a *Szabadság*, második a *Szegények szerelme*, harmadik pedig a *János és Julcsa*. 1961-ben átdolgozta és *“A Balogh család története”* címmel egy kötetben adta ki.

Közben megjelent egy *Laci című regénye* is, melyben az író allegorikusan egy lovat ábrázol. Lényegében Veres Péter a magyarságról, a magyar nemzet sorsáról beszélt a ló történetén, szenvedésein keresztül.

1970. április 16-án, csütörtökön reggel 8 órakor meghalt.

1970. április 22-én a Mező Imre utcai temetőben helyezték örök nyugalomra. A ravatalánál a legmegrázóbb búcsúztatót barátja és harcostársa Illyés Gyula mondta. Halála előtti utolsó napjaiban azt mondta feleségének: *“Kettőt félek itt hagyni, téged Juliskám, meg ezt az árva kis Magyarországot”*.⁸

⁸ <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC16241/16672.htm>

Semsey Andor - Semsey András Abaúj, majd Ugocsa vármegye főispánjának unokája, Semsey Lajos császári és királyi kamarás és Szemere Klára elsőszülött fia - 1833. december 22-én született Kassán és 1923. augusztus 14-én Budapesten halt meg. A középiskola elvégzése után jogot tanult szülővárosában, majd 1850 és 1861 között a magyaróvári Gazdasági Akadémián folytatta tanulmányait. A 19. század 70-es éveitől - felismerve, hogy milyen súlyos anyagi gondokkal küszködnek a magyar tudományos és kulturális intézmények - életének fő célkitűzése ezek mecenálása, gondjaik enyhítése volt. Támogatásai közül kiemelkedő a Földtani Intézet felépítése és működési feltételeinek megteremtése, a Magyar Nemzeti Múzeum kőzet- és ásványtárának gyarapítása, valamint az Eötvös-féle földmágnesesség mérési - torziós inga - kísérlet finanszírozása.⁹

Sarkadi Imre 1921-ben született Debrecenben. Kossuth-díjas regényíró, József Attila-díjas (1951, 1952, 1954) elbeszélő, drámaíró.

1941-ben gyógyszerészségéd volt Debrecenben, 1943–44-ben nyomdász, közben a debreceni egyetemen jogot hallgatott. 1946-ban Bp.-re költözött, újságíró, a Szabad Szó felelős szerkesztője. 1950-ben a Művelt Nép segédszerkesztője volt. 1954 – 55-ben az Irodalmi Újság munkatársa, 1955–57-ben a Madách Színház dramaturgja. Balmazújvárosban, pedig tanár volt.

Korai elbeszéléseiben érezhető Móricz Zsigmond példája, amely a vidéki élet, a parasztok és volt cselédek megváltozott életének ábrázolására ösztönözte. De ezekben is megnyilvánult már tehetsége, amely későbbi egyéni ízű, tragikus drámaiságú írásaiban kibontakozott. E művei szocialista irodalmunk jelentős értékei. Élete utolsó korszakában írt műveinek alapélménye a tisztultabb erkölcsért vívott belső önemésztő küzdelme. Útkeresése közben próbál védekezni pesszimizmusa ellen, de mindinkább a kiábrándultság és keserűség válik jellemző vonásává öngyilkossághoz vezető pályafutásának. – F. m. Gál János útja (1950); Kísértetjárás Szikesen (1950); Rozi (1951); Út a tanyákról (1952); Verébdúló (1954); Szeptember (1955); Elmaradt találkozás (1956); A gyáva (1961); Elveszett paradicsom (1962); A szökevény (1962); Regények (1973); Novellák (1974); Drámák (1983). – Filmjei: Körhinta (1955). Dúvad (1961).¹⁰

⁹ <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC13280/13735.htm>

¹⁰ <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC13280/13413.htm>

1.2. Műemlékek, idegenforgalom

Balmazújváros kivételes természeti adottságai (Hortobágy, hévízkincs, Keleti-főcsatorna, sajátos flórája és faunája), illetőleg műemlékei alapján joggal számíthatna a jelenleginél nagyobb turisztikai-idegenforgalmi érdeklődésre. A város idegenforgalma a nagyobb vonzóerővel bíró Debrecen, Hajdúszoboszló, Hortobágy, Tiszamente idegenforgalmi „négyzög” közelsége és az infrastruktúra hiánya miatt nem jelentős, noha lehetőségei, adottságai jók. A város egyik sajátossága, hogy csendes, Európában egyedülálló pusztai természeti környezetben terül el. További jelentős értéke a termál gyógyvíz. A strandfürdő tápláló hévízkút vizét gyógyvízzé nyilvánították.

A műemléki, városképi adottságokat tekintve a település idegenforgalmi vonzerejét mindenekelőtt a településközpont jellegzetes és hangulatos megjelenése, a Kossuth téri díszpark, körülötte néhány műemlék jellegű és városképi értékű épülettel, műemlékkel és szoborral adja. A város műemléki jellegű épületei közül elsőként említeném a Veres Péter Emlékházat.

A Veres Péter emlékkiállítás 1975-ben nyitotta meg kapuit. A ház Veres Péter író, költő, politikus balmazújvárosi lakóháza, melyet a családja adományozott a városnak halála után. Az épület egy az 1800-as évek végén épült hagyományos, háromosztatú szegényparaszti lakóház. A kiállítás - melyet Kilián István és Lakner Lajos rendezett Veres Péter hagyatékából - hűen mutatja be Veres Péter balmazújvárosi életének körülményeit, valamint későbbi munkásságát.

Szintén Balmazújváros jellegzetes műemléki épülete a Semsey Andor Múzeum. Balmazújvároson már 1911-ben alakult helytörténeti gyűjtemény id. Varga Antal tanító-iskolaigazgató kezdeményezésére. A helytörténet-kutatással és -írással lelkesen foglalkozó pedagógus az 1911-ben átadott - és az átadásakor túlméretezettnek bizonyult - városháza földszinti termeiben a gyerekektől és szülőktől gyűjtött néprajzi és történeti tárgyakat, saját régiségeit és Balmazújváros levéltárának néhány régi oklevelét - összességében mintegy 2300 darab tárgyat állított ki. Ezt a gyűjteményt a két világháború teljesen megsemmisítette.

Az 1950-es évek végén a helyi tanács helytörténeti múzeumot kívánt létrehozni, de ez csak az 1960-as évek második felében valósult meg. 1964-ben adták át Balmazújvároson az ország akkori egyik legnagyobb vidéki művelődési házát, melyben egy nagyobb teremben helytörténeti kiállítást rendeztek be.

A gyűjtemény létrehozója egy lelkes amatőr parasztember, Harangi József, a gyűjtemény gondnoka Fodor Péter volt.

1974-ben, az akkori megyei múzeumigazgató - Dankó Imre - kitartó kezdeményezésére a megye több településén alakult múzeum. A balmazújvárosi helytörténeti gyűjtemény is önálló épületbe költözött.

Az épületet, melyben ez a helytörténeti kiállítás megnyílt, 1889-ben a helyi földbirtokos *Semsey Andor* építtette.

A kiegyezést követő időszak és a XX. század első negyedének legnagyobb mecénása egy, a politikai és a társadalmi életben jelentéktelennek tűnő, szinte senki által nem ismert személy, *Semsey Andor* volt. A leggyakrabban névtelenül maradó adományozó jóvoltából fejlődött a fővárosi állatkert, épült fel benne a madárház, írtak ki a tudományos intézetek pályadíjakat, fizettek kutató- és gyűjtőutakat, fejlesztettek könyvtárakat és kutatólaboratóriumokat. Az ő támogatásával zajlottak a földmágnesség-mérési, torziósingakísérletek és a Nemzeti Múzeum természettudományi gyűjteménye is rendkívüli módon gyarapodott *Semsey Andor* jóvoltából.

Az "Ember és környezete a Hortobágy mellyékén" című kiállítás 1993. október 25-én nyílt meg. Ez az új, állandó kiállítás címében *Veres Péterre* utal a "mellyéke" szóval. Ez a kiállítás kevésbé direkt módon ugyan, mint elődje a "Falusi krónika", de felidézi a Hortobágyon és "mellyékén" lakó embereknek a természettel folytatott harcát, valamint a társadalmi küzdelmek sok évszázados történetét. Az első kiállító terem néhány tárgyon keresztül a kőkortól szemlélteti a vidék és a város múltját, az itt elhelyezett három enteriőr a különböző társadalmi rétegek életmódjába enged bepillantást. Egy nagyméretű tablón az itt született, vagy itteni tevékenységük révén híressé vált személyiségekkel ismerkedhetnek meg a látogatók. Közülük is kiemelkednek irodalmi munkásságuk révén *Lengyel Menyhért*, *Veres Péter*, *Kordás Ferenc* és *Sarkadi Imre*, valamint a híres színész, *Soós Imre*.

A kiállítás második egységében a helyi kismesterségek eszköztára, a jellegzetes szerszámok, valamint a sajátosan helyi, balmazújvárosi termékek kerülnek bemutatásra. Ilyenek például a falusi kovács által készített szerszámok, kapupánt, zsalugáter, sarokvas, patkó, bilyogzóvasak, valamint az állatok nyakába akasztott, hangot adó csengő, pergő, pityegő, kolomp és harang. Balmazújváros legnevesebb iparosa mindig a kalapkészítő volt. A pásztorkalapok készítésének hagyománya egészen az 1800-as évekig nyúlik vissza.

A kiállítás harmadik nagyobb egysége a település külső környezetét, a pusztai életet, a rideg állattartást, a tanyás gazdálkodást, valamint a gyűjtögetés eszközeit mutatja be. A természet értékeire, a világörökség részévé nyilvánított Hortobágyi Nemzeti Parkra tablók és fotók hívják fel a figyelmet. A környék különleges flóráját és faunáját látványos dioráma szemlélteti. Itt láthatóak a tárlókban a pásztorviselet és a pásztorművészet legjellemzőbb darabjai: bicskatartó, kulacs, karikás ostor, pásztorkészség (tűzcsiholó acél, kova, tapló és bicska), valamint a gyógyír tartására szolgáló csontból vagy szaruból faragott tégelyek.

1998. május 18-án vette fel az intézmény a Semsey Andor Múzeum nevet. Ekkor bővült az állandó kiállítás a Semsey család hét és fél évszázados történetét bemutató teremmel. Ebben a szobában elsősorban dokumentumok és fotómásolatok, több értékes eredeti fotó, két nagyméretű színes családfa, Semsey Lajos által a római katolikus egyháznak ajándékozott ezüst füstölő, valamint Semsey Andor testvérének, Lajosnak a sírköve látható. A kőzetásványtannal foglalkozó Semsey Andor teljes életútja nyomon követhető a kiállításban. A vitrinekben a Magyar Állami Földtani Intézet Múzeumának gyűjteményéből olyan kőzetek, ásványok, kőületek láthatók, amelyeket Semsey Andor gyűjtött vagy vásárolt a múzeum részére, vagy róla neveztek el.¹¹

Balmazújváros további műemléki jelegű értékei, kataszteri jellegű felsorolásban a következők:

- ~ Katolikus templom: barokk stílusú és berendezésű építmény, mely 1786-ban készült.
- ~ Református templom: késő barokk stílusú épület, mely 1804-ben épült.
- ~ Városháza: városképi értékű, eklektikus építmény 1911-ből

¹¹ http://www.derimuz.hu/semsey/semsey_nyito.html
<http://www.wywaras.hu/muzeum.htm>

A felsoroltakon túl a népi építészet, ma még fellelhető és megőrzésre váró alkotásain túl, Balmazújváros talán legértékesebb városképi adottsága maga a történelmileg kialakult, sajátos településszerkezet. Olyan természeti és társadalomföldrajzi adottság, urbanisztikai érték, melyet az elkövetkező korok városépítészetének tiszteletben kell tartaniuk.¹²

¹² Hajdú-Bihar megye kézikönyve = Handbook of Hajdú-Bihar countra / [főszerk. Süli-Zakar István]. – Hatvan: CEBA, 1998. p. 347-348

2. A LENGYEL MENYHÉRT VÁROSI KÖNYVTÁR TÖRTÉNETE

2.1. Előzmények

Balmazújvároson 1954 óta működik hivatalosan közkönyvtár, - amit az akkori Községi Tanács alapított -, de az olvasás, a könyv iránti érdeklődést mutatja, hogy a településen már 1895-től éltek a különböző közösségi helyek Olvasókörök formájában.

Név szerint:

„Balmazújvárosi Polgári Olvasókör, mely 1869. október 8-án alakult. Állománya 1900-ban 507 kötet.”¹³

„ 1895. szeptember 8-án alakult az Alsó-utcai Függetlenségi és 48-as Népkör, mely az úgynevezett „alsóvégi” gazdák olvasóköre volt.

...Könyvtárról a Magyar Minerva IV. kötete a következőket írta: állománya 426 mű, 618 kötet, ...1909-ben 160 olvasó 1920 kötetet kölcsönzött ki. Könyvtáros: Dobi István”¹⁴

Földművelő Egylet a szegényparasztságot fogta össze, könyvtárosa egy időben Veres Péter volt.

Iparos Kör, az Ipartestületben működött.

„1905-ben a korábbi évek sztrájkjai, országos megmozdulásai következtében a körök alakítása újabb lendületet vett a községben. Ebben az évben szerveződött az Olvasó Népkör és a Kossuth Kör.”¹⁵

Iskolákban ifjúsági és tanítói könyvtárak működtek, a Központi Iskola (Református Elemi Iskola) tanítóinak a könyvtárosa Dr. Varga Antal volt.

Az olvasókörökön kívül a Községházán is működött egy a Múzeumok és Könyvbarátok Országos Tanácsa által alapított ún. Népkönyvtár 678 kötettel. A könyvtári feladatokat a mindenkori törvénybíró látta el.¹⁶

¹³ Agrárszocialista olvasókörök Balmazújvároson a dualizmus korában: szakdolgozat / Fekete János. - Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi kar. – Balmazújváros, 1982 (Kézirat, Lengyel Menyhért Városi Könyvtár, Felnőtt részleg-olvasóterem) p. 28

¹⁴ Uo. p. 28.

¹⁵ Beszélgetés Dr. Varga Antallal. – In: A Balmazújvárosi Könyvtár Története 1952-1987: szakdolgozat / Szabó Edit. – 1. sz. mell.

¹⁶ A balmazújvárosi könyvtár története 1952-1987: szakdolgozat / Szabó Edit. -Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. – Balmazújváros, 1988. (Kézirat, Lengyel Menyhért Városi Könyvtár, Felnőtt részleg-olvasóterem) p. 8.

1952 határkö, mert a felszabadulás után a településen ekkor alapítottak letétkönyvtárat (Könyvtári Minerva közlése), melyet feltehetően az Ipartestületben (Árpád u. 6-8) hozták létre. Állományáról pontos adatot nem találtam. Az 1953. január 26-i jegyzőkönyvből viszont megtudhatjuk, hogy az állományt felülvizsgálták és 1 kötetet kivontak.

Később az egyik letétkönyvtárból nőtt ki magát az önálló Községi Könyvtár, melynek alapítási éve 1954.”¹⁷ Ebből az időszakból már írásos adatok is találhatóak, miszerint a könyvtár még szakképzetlen részmunkaidős személyzettel, 2 helyiségben működött. 851 kötetes állományát 3 db szekrényben tartották. A 1956-tól már főfoglalkozású, szakképzettséghez kötött alkalmazott látta el a feladatokat és a könyvtár bekapcsolódott a község kulturális életébe. Részt vettek különböző versenyekben, felajánlásokat tettek, helyet biztosítottak, ill. szerzői voltak rendezvényeknek, előadásoknak. Tartottak könyvismertetést és rendeztek könyvkiállítást.

1957. január 8-án a könyvtár életébe újabb változás történt: a volt Semsey kastélyba költöztek, ahol már külön kölcsönző és olvasóterem és telefon állt rendelkezésükre. Továbbra is két helyi fiókkönyvtárat működtettek.

1958-tól az intézmény „Önálló Községi Közművelődési Könyvtár”, ekkor került tanácsi tulajdonba. A II. negyedévtől öt fiókkönyvtárunk volt: Szigetkert, Kossuth Kör, Rákóczi Kör, 48-as Kör és a Petőfi Kör. A kezdeti nehézségek, képzettség hiánya, pontatlan nyilvántartás az állomány újraleltározását tette szükségessé. Gondot jelentett, hogy a könyvek jelentős része elveszett, illetve évek óta az olvasóknál van. Így a csoportos leltárkönyvben lévő adatok nem fedik le a valóságot. Ezért hozzáfektak az állomány összegyűjtéséhez és az átletelezéséhez. Egyidejűleg megkezdték a katalógus kiépítését is.

1960. február 16-tól új könyvtárvezetőt neveztek ki Ferenczi Jánosné személyében. Az elmúlt évekhez viszonyítva ismét változás történt a könyvtár működésében. Megszűntek a fiókkönyvtárak, helyettük kölcsönző állomások létesültek, a szigetkerti és a darui általános iskolában, a Kossuth és a 48-as Olvasóköriben. Majd novemberben az Új Petőfi és Vöröscsillag Tsz-ben.

¹⁷ A balmazújvárosi könyvtár története 1952-1987: szakdolgozat / Szabó Edit. - Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. – Balmazújváros, 1988. (Kézirat, Lengyel Menyhért Városi Könyvtár, Felnőtt részleg-olvasóterem) p. 8.

1961-ben a legfontosabb változás az volt, hogy áttértek a szabadpolcos kölcsönzésre.¹⁸

1963-ban elkészült a raktári katalógus.

1965-ben felépült az új Művelődési Ház, amelyben az egyre gyarapodó állománnyal rendelkező Községi Könyvtár is helyet kapott. Itt már lehetőség volt különválasztani a gyermek és felnőtt részleget. Kulturált körülmények között kerülhetett sor a rendezvényekre, kiállításokra, író - olvasó találkozókra. Pl. Veres Péter is vendég volt ebben az évben.

1967-től egy 8 órás állással kiegészülve két fő látta el a könyvtári teendőket.

1971-ben újabb vezető váltás történt: 1960-tól 1971-ig Ferenczi Jánosné, 1971-től 1974-ig Fodor Péterné volt a vezető.

1972-ben befejeződött az évek óta nagy munkát jelentő katalógus készítés, naprakész állapotba került. Ettől kezdve jelentősebb változások nélkül dolgoztak, folyamatosan építették a katalógust, szerezték be és dolgozták fel a könyveket, küzdöttek a hely és az emberhiánnyal. 1976. májusától Gyimesi Alajos lett a könyvtár vezetője.

1977. augusztusában újabb vezetőváltás történik. Ekkor Fekete János kerül az intézmény élére, akinek a nevéhez a „Veres Péter bibliográfia” elkészítése fűződik.

1980-ra a dolgozók száma 5 főre emelkedett, beleértve a technikai dolgozókat is.

1984-ben az intézmény Városi fokú Nagyközségi Könyvtár lett. Ennek értelmében körzeti feladatokat is elláttak. Egyek, Tiszacsege, Újszentmargita, Hortobágy tartozott hozzájuk.

1984. március 1-től ismét vezetőváltásra került sor. Ezt az állást Ferenczi Jánosné töltötte be, aki már korábban is volt ebben a beosztásban.¹⁹ Az intézmény életét, munkáját továbbra is végigkíséri a helyhiány, a zsúfoltság. A fejlődés azonban töretlen, ezt mutatják a számok:

1984. december 31.-én a könyvtár állománya:

49.390 kötet könyv

1839 időszaki kiadvány

2017 hanglemez

756 diafilm,

melyek együttes értéke: 5.155.602, 50 Ft

¹⁸ Uo. p. 12.

¹⁹ A balmazújvárosi könyvtár története 1952-1987: szakdolgozat / Szabó Edit. - Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. – Balmazújváros, 1988. (Kézirat, Lengyel Menyhért Városi Könyvtár, Felnőtt részleg-olvasóterem) p. 31.

2.2. Magáról a könyvtárról

1989 március 19-én Balmazújváros megkapta a városi címet, Városi Könyvtár lett. 1990 nagyon fontos évszám a könyvtár életében, mert az olvasók és a dolgozók régi vágya teljesült. Önálló épületet kapott a könyvtár. A volt MSZMP házat kapta meg, amit két hónapos kisebb átalakítások, költözés és berendezkedés után birtokba vehetett. A felső szintet a gyermek és zenei részleg, a földszintet a felnőtt és feldolgozó részleg kapta meg, összesen 738 m²-es alapterületen. Ekkor már a 7 főfoglalkozású munkatárs létszáma kiegészül 1 technikai dolgozóval, amit a megnőtt alapterület és a könyvtári szolgáltatás bővítése indokolt.

A technikai fejlődés egy fénymásoló beszerzésével indult, amivel egy új szolgáltatás került bevezetésre. Ezután folyamatosan – de csak támogatással vagy pályázati pénzből – sikerült vásárolni egy-egy számítógépet, nyomtatót. 1995. december 31-én három számítógép volt a könyvtár birtokában. Megvásárlásra került továbbá az SR-LIB könyvtári szoftver katalógizáló modulja, valamint sikerült egy megüresedett könyvtári állásra informatikust felvenni. Ezzel minden feltétel adott volt, hogy beindulhasson az állomány számítógépre vitele. Pályázatok sora következett, amin számítógépeket, bérelt vonalat nyert az intézmény.

A következő év nagy fellendülést hozott a könyvtár életében az informatika terén. Az NKA-tól egy teljesen felszerelt Pentium 200MMX számítógépet, a Soros Alapítványhoz benyújtott pályázattal 5 db Pentium 166MMX számítógépet és ingyenes Internet hozzáférési lehetőséget kapott.

A nyilvános Internet hozzáférés révén sok száz könyvtárba járó ismerkedhetett meg a világhálóval. Ez hatalmas lehetőséget nyitott a könyvtár olvasói előtt, nőtt a könyvtár látogatóinak száma is, mivel csak itt volt nyilvános Internet hozzáférési lehetőség a városban. A hálózat kialakításának köszönhetően az emeleten lévő gyermekkönyvtár is hozzá tudott kezdeni az itt lévő könyvek számítógépre viteléhez. A megyében az elsők közt sikerült számítógépre rögzíteni az állományt és 2000-ben megindulhatott a gépi kölcsönzés.

Nevezetes dátum a könyvtár életében, amikor is 2004-ben az 50. évforduló alkalmával felveszi a Lengyel Menyhért Városi Könyvtár nevet. Lengyel Menyhért részletes életrajzát a 2.3-as fejezetben olvashatjuk.

Tovább bővültek a könyvtár szolgáltatásai és kapcsolatrendszere. Ma már több szoftvert használhatnak az olvasók pl.: Arial (küldő-fogadó szoftver), vakok és gyengén látók részére képernyő olvasó szoftver...stb., valamint e-Magyarország Pont, EU pont, NAVA (Nemzeti Audiovizuális Archívum) Pont működik az intézményben.

A gépi kölcsönzést később kiegészítette a számítógépes állományba-vétel, leltározás, feltárás, opac létrehozása. A könyvtárközi kölcsönzést az ODR rendszerében bonyolítjuk. Folyamatos a honlap építése, fejlesztése, ami lehetővé teszi a kommunikációáramlást.

2005-től Többcélú kistérségi Társulás tagja a könyvtár, melynek keretében Hortobágy község lakosságának is biztosítja a könyvtári ellátást.

Ma a könyvtár teljes állománya kb. 70000 dokumentum, közel 2000 beiratkozott olvasóval rendelkezik. Az informatikai rendszert 16 hálózatba kötött számítógép alkotja. Az intézményben 7 főállású szakalkalmazott és 3 részmunkaidős technikai dolgozó igyekszik a város lakóinak igényeit kiszolgálni.²⁰

2.3. Lengyel Menyhért

Lengyel Menyhért a századelő híres és azóta kissé méltatlanul elfeledett drámaírója 1880. január 12-én született Balmazújvárosban.

Pályafutását újságíróként és biztosítási tisztviselőként kezdte.

Afféle istenáldotta tehetségnek mutatkozott az iskolában: elolvasott mindent, ami a keze ügyébe került. Természetesnek tartották, hogy ki akar törni. Amint lehetett, elindult szerencsét próbálni Budapestre. Itt kezdett újságoknak írni. Majd egy fél évi nyomorgás után szüleihez költözött, akik ekkor már Mezőkasszonyban (ma Ukrajnához tartozik) éltek. Kassán vállalt munkát. Itt kezdődött irodalmi karrierje. Első nagy sikerét *A nagy fejedelem* c. drámájával érte el, ekkor már Lengyel Menyhért néven, ugyanis Lebovitz családnevét belügyminiszteri engedéllyel Lengyelre változtatta.

A nagy fejedelem c. drámáját óriási sikerrel mutatta be a Thália Társaság 1907-ben Budapesten. Ezt követően Kassáról a fővárosba költözött és minden idejét a drámaírásnak szentelte. Megismerkedett a színpadtechnika hatásos eszközeivel, elsajátította a drámaírás mesterségének legrejtettebb titkait.

²⁰ http://www.lmvk.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=8

A Nyugat és az Esztendő munkatársa lett. Legismertebb darabját, a Taifunt (1909) világszerte nagy tetszés fogadta. Az ígéretes irodalmárból egyből sikeres drámaíró lett. Az aktuális probléma és a tökéletes színpadtechnikai készség ilyen szerencsés találkozása magának Lengyel Menyhértnek a drámái között is ritka.

1914-1918 között Svájcban élt. Itt írta bátor, háborúellenes cikkeit. Színműveit mindenütt nagy sikerrel játszották és két évtizeden keresztül a magyar drámaírás egyik legkedveltebb alakja volt.

Néhány kiugróan szép drámai teljesítmény már az első évtizedekben: a Falusi idill, a Hálás utókor, A nagy fejedelem, a Shanchó Panza királysága, a Taifun rangos helyet biztosít számára a színháztörténetben.

A húszas-harmincas években a nyugat-európai nagy színházak sorra mutatták be drámáit. Ebben az időben csak ő és Molnár Ferenc volt a legkeresettebb színpadi szerző Nyugaton. Világhírű rendezőkkel került kapcsolatba.

Kevesen tudják, hogy regényeket is írt, s az sem eléggé ismeretes, hogy ő volt korunk egyik legnagyobb táncjátékának „A csodálatos mandarin”-nak a szövegírója.

„Bartók olvasta a Nyugatban megjelent, A csodálatos mandarin című pantomim groteszkemet, amit minden különösebb terv nélkül, egy inspiráció hevében írtam, s kérdezte, odaadnám e neki megzenésíteni. Boldogan – mondtam. „Hát akkor intézzük el” – mondta.

Írtunk és aláírtunk egy rövid levelet, amelyben átengedtem Bartóknak a megzenésítés jogát. Ez volt az egész...

Ki gondolta volna akkor, hogy 31 év fog eltelni a pantomim első igazi premierjéig. Bartók nem érte meg – meghalt mielőtt ezt a nagy művét színpadon láthatta volna”.²¹

1929-ben a Belvárosi Színház igazgatója.

1931-ben Londonban telepedett le.

1937-ben az USA-ba költözött. Itt kerül kapcsolatba a nagy hollywood-i filmstúdiókkal. Forgatókönyvek sorát írja. Filmjeiben játszott például Greta Garbo, Marlene Dietrich és Gregory Peck.

Élettörténete szívszorítóan magyar volt. A 30-as évek végén itthon törölték az irodalmi köztudatból. 1938-tól 1986-ig egyetlen kötete sem jelent meg. 1938-ban hagyta el véglegesen Magyarországot. Távozása után darabjait sem játszották magyar színpadon.

²¹ Életem könyve: naplók, életrajzi töredékek / Lengyel Menyhért. – Bp.: Gondolat, 1987

Visszajön Európába, de ekkor még nem tér vissza Magyarországra, mivel a fasizmus az egész alföldi rokonságot elpusztította. Lányával Olaszországban telepszik le, hozzáfog emlékiratai megírásához. 1963-ban irodalmi munkásságáért Róma város nagydíjával tüntették ki. 1956 után egyre gyakrabban jár Magyarországra. Bejárta a világot, de mindvégig magyar maradt, megőrizte magyarságát.

Amíg Lengyel Menyhért külföldön élt, a barátai, a hívei, olvasói idehaza szerették. 1974 szeptemberében, hazaérkezett Budapestre, de vágya, hogy szülőföldjét Balmazújvárost még láthassa, már nem teljesedett be. 1974. október 23-án 94 éves korában halt meg Budapesten. Hazajött, mert itthon akarta befejezni életét. Valaki azt mondta róla, hogy ő is afféle csodálatos mandarin volt: azért élt ilyen sokáig, mert mindaddig nem tudott meghalni, amíg forró vágya be nem teljesült, vissza nem tért hazájába. A szülőföldben pihen meg, úgy ahogy megálmodta.²²

²² A magyar irodalom arcképcsarnoka / Hegedűs Géza. – Bp.: Trezor, 1992. 532-535 p.

3. HELYISMERETI TEVÉKENYSÉG MAGYARORSZÁG KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAIBAN

A könyvtári gyakorlatban, szakirodalomban az utóbbi évtizedekben vált általánosan elfogadottá a helyismeret kifejezés értelmezése: *egy adott helyre vonatkozó információk, illetve az őket hordozó dokumentumok összességét jelöli, továbbá a könyvtári tevékenységnek azt a részét, amely ezeknek az információknak, dokumentumoknak a felkutatásával, összegyűjtésével, rendszerezésével, feltárásával, közvetítésével és közreadásával foglalkozik.*²³ Ebből a tömör megfogalmazásból kitűnik, hogy a helyismeret összetett, bonyolult fogalom; összetevői rendszert alkotnak, szorosan összefüggnek.

Ebben a fejezetben arról szeretnék képet adni, hogy a megye közművelődési könyvtáraiban milyen jellegű és intenzitású helyismerettel kapcsolatos tevékenység folyik.

A főbb vizsgálódási szempontok a következők voltak: tájékoztatás a helyi helyismereti gyűjtemények nagyságáról, a dokumentumfélések típusa, gyűjtőkör, feldolgozás módja és mélysége, gyűjtemények használói köre, a helyismereti tevékenység aktív közhasznú információs tevékenységgé való alakítása, távlati, jövőbeli elképzelések.

3.1. Történeti áttekintés²⁴

Áttekintésemnek elsődleges alapjául Bényei Miklós által írt tanulmány szolgált.

A helytörténeti kutatások Magyarországon a múlt század második felében kerültek az érdeklődés előterébe. Abból a patriotizmusból születtek, amelyek a szabadságharc leverése után a nemzeti kultúra felvirágoztatását kívánta minden szempontból előmozdítani. Annak a mozgalomnak volt az édes gyermeke, amely létrehozta a vidéki múzeumokat, mint a helytörténeti kutatás intézményeit, s mellettük könyvtárakat létesített részben a tudományos kutatás, részben a közművelődés céljaira. Ezek az intézmények kezdték meg a helytörténeti anyag tárgyi, írott és nyomtatott emlékeinek gyűjtését, és vetették meg a helytörténeti

²³ Speciális könyvtári tevékenységek : a helyismereti munka alapjai / Bényei Miklós ; [kiad. A Könyvtári Intézet]. – Bp.: Könyvtári Intézet, 2002. p. 5

²⁴ A magyarországi helyismereti tevékenység vázlatos története / Bényei Miklós. In: Könyvtári Figyelő, 2000. 4. sz. p. 612-630.

gyűjtemények alapjait. E gyűjtemények közigazgatási intézmények, kulturális egyesületek, társaságok, magánosok könyvadományából, illetve hagyatékaiból keletkeztek.²⁵

A könyvtár és múzeum együttélése idején a helytörténeti gyűjtés súlypontja a múzeumra, mint intézményre esett, amelynek fő feladata a táj történeti anyagának gyűjtése. A könyvtárnak és múzeumnak ez a szimbiózisa az idők folyamán - a mindkét intézménytípus életében bekövetkezett változás következtében - nem volt fenntartható. Nagy könyvtáraink közül a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a vidéki egyetemi könyvtárak foglalkoztak tájanyag - gyűjtéssel.

A tudatos helyismereti gyűjtés első nyomai az 1860-70-es évekre datálhatók, amikor a városi múzeumokban, és a levéltárakban szervezett könyvtárak igyekeztek megszerezni a fontosabb helytörténeti irodalmat és a helyi lapokat.

Az első helyismereti gyűjtemény a Fővárosi Könyvtárban jött létre, majd 1913-tól Budapest Gyűjtemény néven külön osztályként működött. Ez az ország legrégebb és legnagyobb módszertani szempontból is mindmáig példamutató helyismereti intézménye. A két világháború között néhány városi könyvtárban szintén figyelemre méltó helyismereti gyarapítás folyt.

Az 1950-es évek elején a vidéki tudományegyetemek könyvtárai léptek fel kezdeményezően. Majd részben központi utasításra, részben a helyi hagyományokra támaszkodva a megyei könyvtárak kaptak meghatározó szerepet.

A helyismereti munka fellendülésének kezdete országosan az 1960-as évek első felére esett. Az 1964-ben megjelent művelődésügyi miniszteri utasítás tette kötelezővé a megyei könyvtárak számára a helyismereti anyag gyűjtését, helyismereti gyűjtemények létrehozását. Ez a jogosultság ekkor már egy érvényes gyakorlatot legalizált a megyei könyvtárakban. Közművelődési könyvtárainkban a hatvanas évek második felében és különösen a hetvenes években színvonalas helyismereti tevékenység bontakozott ki.

A nyolcvanas években a külső körülmények hatására bekövetkezett megtorpanás ellenére a könyvtárosok áldozatos munkájával sikerült az ún. szinten tartás, bár a technikai elmaradottság aggasztó volt.

A nyolcvanas-kilencvenes évek fordulójától a rendszerváltás kihívásai újfajta válaszokat követeltek a helyismerettel foglalkozó könyvtáraktól is.

²⁵Konferencia a helyismereti munka történetéről / K. M. = Könyvtáros, 1979. 8. 455. p. [Debrecen, 1979.]

Gyarapodott a helyismereti tevékenységbe bekapcsolódó községi gyűjtemények száma, bővült a városi könyvtárak hatóköre. Kitágult a helyismereti gyűjtőkör: magától értetődővé válik a hangfelvételek, a videokazetták és az elektronikus dokumentumok gyarapítása.

Gyors léptekkel halad előre a számítógép alkalmazása, megkezdődött a szövegek és a képek digitalizálása. A helyismereti tevékenység helyet kapott a felsőfokú könyvtáros képzésben. A Magyar Könyvtárosok Egyesületén belül megalakult a helyismereti könyvtárosok szervezete, mely évente konferenciát szervez.

1997-ben megszavazott kulturális törvény rendelkezett a helyismereti munkáról is, kimondva, hogy a községi, városi és megyei könyvtár egyik alapfeladata: „helyismereti információkat és dokumentumokat gyűjt.”

A Lengyel Menyhért Városi Könyvtár is szinte a könyvtár alapításától kezdve folyik a helyismereti dokumentumok tervszerű gyűjtése, gyarapítása. A hálózati központ mintájára Hajdú-Bihar megye városaiban is megindult a helyi igények kielégítését szolgáló állománygyűjtő, feltáró, szolgáltató munka.

Bényei Miklós módszertani útmutatója, a helyismereti könyvtárosok első tankönyve segítségével (Helyismereti munka a könyvtárakban / Bényei Miklós. - Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 1994.) a helyismereti- helytörténeti munkára elhivatott városi, sőt idővel községi könyvtárosok is szép, jól funkcionáló gyűjteményeket hozhatnak létre.

3.2. A helyismereti munka személyi és tárgyi feltételei

“Mivel a közművelődési könyvtár egyben információs központ is a saját székhelyére vonatkozó témákban, a könyvtár törekedjék a helységekre vonatkozó nyomtatott dokumentumok átfogó gyűjteményének megőrzésére...” - fogalmazódott meg az IFLA közművelődési könyvtárak számára készült irányelveiben.

A felmérések azt bizonyítják, hogy a városi és a községi közművelődési könyvtárak képesek ellátni helyismereti feladataikat. A helyismereti tevékenység formája, a munka mélysége, a szolgáltatások színvonala természetesen az adott könyvtár működési feltételeitől, valamint a humán erőforrásoktól függ. A település földrajzi elhelyezkedése, infrastrukturális környezeti adottságai is befolyásolják a helyismereti gyűjtemények működését. Az elszigetelt, közlekedését tekintve leginkább hátrányos helyzetű községek inkább törekednek egy

korszerű, a lakosság szélesebb rétegeit kielégítő információs központ kiépítésére, működtetésére, - a megmaradás, a fennmaradás egyedüli reményével.

A nagyobb, jól működő városi, ill. nagyközségi könyvtárak vonzáskörzetében dolgozó könyvtárosok szívesebben fordulnak a közeli, náluk jobb kondíciókkal bíró gyűjtemények felé. A korábbi hierarchián alapuló hálózati kapcsolatokat megyénkben egyre inkább a szakmai együttműködés váltja fel.

A nyilvános könyvtárak csak úgy nem válnak csupán kölcsönzőhellyé, ha igénylik és képesek befogadni a nagyobb könyvtárak szolgáltatásait. Nagyon fontos a technikai háttér megteremtése is, ehhez a pályázatok folyamatos figyelése. A könyvtárközi kölcsönzés segíti a helyi olvasószolgálati munkát. Főfoglalkozású könyvtárosok részére minden évben megszervezett továbbképzéseken is hangzanak el előadások helyismeret vonatkozásában.

A helyismereti tevékenység személyi feltételeit számba véve megállapítható, hogy a helyi hagyományok, a helyi vezetés, a könyvtáros személyisége lényegesen befolyásolja a gyűjtemények működését. Ez annyira igaz, hogy azokban a könyvtárakban, ahol egy-egy lelkes könyvtáros elismerésre méltó helyismereti munkát folytatott, nyugdíjba menetele vagy könyvtárosi munkakörből történő kikerülése után megszakadt.

A már meglévő gyűjteményekben a legtöbb problémát a tárolás mellett a feldolgozás okozza, elsősorban a cikkek esetében. A legjobb megoldás a számítógépes feldolgozás lenne, így több szempontból is visszakereshetőek lennének a felvitt adatok. Ennek sajnos a legtöbb könyvtárban nincs meg sem a technikai, sem a személyi háttér.

4. A BALMAZÚJVÁROSI VÁROSI KÖNYVTÁR HELYISMERETI TEVÉKENYSÉGE

A fejezet megírásakor a feltüntetett szakirodalmon kívül a könyvtári dolgozók által elmondott lényeges információkra, valamint a könyvtári gyakorlatom alatt szerzett tapasztalataimra támaszkodtam.

4.1. Általános kérdések

A helyismereti tevékenység némileg elkülönül a könyvtári munka többi részétől. Ez az alapja annak a felfogásnak, amely szerint a közművelődési könyvtárakban a helyismeret a könyvtári gyakorlat egyik aspektusa. Vagyis áthatja a könyvtár egész tevékenységét, és ezáltal befolyásolja általános feladatainak megoldását, tágítja hatósugarát.²⁶

A helyismereti gyűjtemény kialakítására vonatkozó kezdeményezések nehezen valósultak meg. Ennek – utólag – abban látjuk legfőbb okát, hogy a könyvtárosok nem rendelkeztek könyvtárosi – azon belül helyismeretre vonatkozó – ismeretekkel, pontosabban tapasztalatokkal (hiszen minden gyűjtemény egyedi, a helyi igényeket leginkább kielégítő gyűjtő, szervező, ill. feldolgozó munkát igényel – így csak általános útmutatók adhatók ezekre vonatkozóan, nincsenek készen kapott munkatervek).

A gyarapítás szempontjából lényeges ok talán, hogy a “lokálpatrióta” – érzésnek igen erősnek kell lenni a helyismereti könyvtárosban ahhoz, hogy a helybeli öregek – a gyarapítás leggazdagabb forrásai – elfogadják személyét.

Kellő érdeklődést kell mutatni az általuk fontosnak ítélt dokumentum iránt, még akkor is, ha az még legmesszebről sem érinti a helyismeret témakörét. Ezeknek a dokumentumoknak egy külön mappát nyitott a könyvtár. Az anyagok legtöbbször egy-egy érdekességre, régiségre vonatkoznak. Pl: régi újságok ünnepi számai, híres országos történelmi eseményekhez fűződő konklúziók, megyei lapok írásai egy-egy hírességről, ásatásról stb.

²⁶ Helyismereti tevékenység a könyvtárakban / Bényei Miklós . – Nyíregyháza : Bessenyei Gy. Kvk., 1994. 27 p.

Gyűjteményről azonban csak akkor beszélhetünk, ha van legalább egy ember, aki dokumentumok halmazából elő tudja keresni a kívánt anyagot, vagy információt. A gyűjtemény kritériuma a visszakereshetőség. Szisztéma nélkül nincs feltárás, addig csak dokumentumhalmazról beszélhetünk.

A gyűjteménynek mindenképp a többszemponú visszakeresés kritériumának kell megfelelnie.

A hagyományos cédulás feltárás nehezen alkalmazható a helyismereti dokumentumok minden lényeges jellemzőjének kiemelésére, túl időigényes, kevésbé rugalmas rendszerű. A bibliográfiai leírás nehezül a nem hagyományos dokumentumok jellege, sokfélesége miatt, az osztályozással történő tartalmi feltárást is csak gyakorlott, tapasztalatokkal rendelkező kollégáknak ajánlható, hisz egyes tanulmányok, gép-és kéziratok tartalmát nehéz kifejezni ETO szakszámmal, ráadásul a dokumentumok teljes tartalmának ismerete szükséges.

Helyismereti anyagoknál (aprónyomtatványok) nagyon sok esetben előfordul, hogy hiányzik a cím jellegű adat. Ha ez megvan, akkor az sok esetben nem informatív jellegű, túl hosszú, vagy túl általános. Általános tapasztalat szerint a miénkhez hasonló állomány esetén célszerű tárgyszavas feltárásban gondolkodni.

4.2. Állomány összetétele, gyűjtőkör

A helyismereti irodalom keretében a könyvtár gyűjt minden olyan kiadványt, amely a megye vagy a település gazdasági életével, az ott található intézmények életével, a térség néprajzával, irodalmával, természeti világával, művészetével kapcsolatos.

Összefoglalva tehát gyűjtőkörébe tartozik minden olyan dokumentum (függetlenül annak típusától), amely Hajdú - Bihar megyével, elsősorban Balmazújvárossal valamilyen módon foglalkozik.²⁷

²⁷ Gyűjtőköri szabályzat / Molnárné Nemes Margit kt. Ig., 2007. (Lengyel Menyhért Városi Könyvtár, Irattár)

4.2.1. Könyvek

Könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben általában a könyvek alkotják a gyűjtemény gerincét. Számos fajtájuk ismert: helytörténeti szintézisek, értekezések, monográfiák, forráskiadványok, levélgyűjtemények, antológiák, útikalauzok, bibliográfiák, múzeumi vezetők, levéltár ismertető, lexikonok, szótárak, kronológiai - és egyéb adattárak, statisztikai kiadványok, jogszabálygyűjtemények, propagandakiadványok, főiskolai jegyzetek, tankönyvek, szépirodalmi művek, képeskönyvek, képregények, leporellók.

Sajátos kategóriát alkotnak a helyismereti módszertani kiadványok. Egyrészt a helyismereti tevékenységgel, helytörténetírással, honismereti mozgalommal kapcsolatos, általános módszertani kérdéseket tárgyaló útmutatók, tájékoztatók, bibliográfiák, másrészt az általános jellegű helyismereti, honismereti és helytörténeti bibliográfiák és más segédletek tartoznak ide.

Külön is megemlíthetők a poligráf művek: tanulmánykötetek, emlékkönyvek, kalendáriumok - ezeknek gyakran csak egy, vagy néhány részlete helyi jellegű.²⁸

A könyvtár helyismereti gyűjteményének túlnyomó részét könyvek alkotják, melyek *három jól elkülöníthető csoportra oszlanak*. Ezek a csoportok a következők:

- 1.) az adott helyre, régióra vonatkozó kifejezetten helyismereti művek (ilyenek a helyi személyek életrajzai, a múzeumi évkönyvek, az idegenforgalmi városi ismertető stb.)
- 2.) a jelentősebb helyi írók, költők művei, kötetei (Veres Péternek, a Balmazújváros híres szülöttének a nevét említeném itt példaként)
- 3.) az országos kiadványok, melyeknek csak egyes tanulmányai vagy részletei vonatkoznak az adott településre (statisztikai adattárak, címtárak stb.)

Külön csoportot alkot a polcokon a helyismereti szépirodalom és a helyismereti szakirodalom. A szakirodalom az ETO fősztályok szerinti elrendezésben található.

A helyismereti szépirodalom 160 kötetből áll. Ezen kötet között nagyon sok író, költő műveit megtaláljuk, melyek közül most megemlítenék néhányat.

²⁸ Helyismereti tevékenység a könyvtárakban / Bényei Miklós . – Nyíregyháza : Bessenyei Gy. Kvk., 1994. p. 33 –35.

A szépirodalmi állomány igen becses részét képezik a város neves szülöttjének Veres Péternek a művei, melyek kivétel nélkül megtalálhatóak a polcokon. Megemlíteném még Szalay Csaba (az ő művei is hiánytalanul megvannak) és Ószabó István költő nevét (neki sajnos nincs meg minden kötete) is, akiknek művei szintén a szépirodalmi állományrészt gyarapítják és akik többször voltak már író-olvasó találkozó keretében a könyvtár meghívott vendégei.

A helyismereti szakirodalom jóval több, 520 kötetből tevődik össze. Megtalálhatóak itt a megyével kapcsolatos (pl. Hajdú-Bihar megye statisztikai évkönyve, Hajdú-Bihar megyei kéziratos térképek), a megye könyvtáiról átfogóbb képet nyújtó (pl. Hajdú-Bihar megyei könyvtári téka, mely a Megyei Könyvtár kiadásában jelenik meg és a megye könyvtáiról, az ott történt eseményekről, valamint az általuk kiadott bibliográfiáról tudósít), a megyeszékhelyre, Debrecenre vonatkozó (pl. Debrecen története 1849-1944), sőt még a Hortobágyi Nemzeti Parkkal foglalkozó kiadványok is.

A múzeumi kiadványok közül említést érdemelnek a Déry Múzeum kiadványai és különös helyi vonatkozásuk miatt a helyi helytörténeti múzeum kiadványai, az ún. Újvárosi dolgozatok. Az Újvárosi dolgozatok c. kiadványoknak ez idáig 5 kötete jelent meg:

Ragadványnevek Balmazújvárosban / Szeifert Imre. – Balmazújvárosi Múzeum, 1977

Egri legény balladája Balmazújvároson / Vajda Mária . – Balmazújváros : Múzeum, 1978

A jobbágyvilág és a szabadságharc emléke Balmazújvároson / Pozsonyi József szer. – Balmazújváros: Múzeum, 1988

Deportáltak / Árva Erzsébet, Pozsonyi József . – Balmazújvárosi Múzeum, 1989

Két évszázad Balmazújvároson : a balmazújvárosi németek története / Katona Mária . – HBM Múzeumnak Ig., 1997

A helyismereti irodalom megbecsült kötetei még a város történetét összefoglaló két mű: Dr. Varga Antal: Balmazújváros története 1945-ig, valamint Király István : Balmazújvárosi krónika a 2. világháborútól a millicentenáriumig.

4.2.2. Periodikumok

Az adott helyen (megyében, településen) kiadott folyóiratok és újságok minden könyvtárban elengedhetetlen részét képezik a helyismereti gyűjteménynek.

A hagyományos felfogás szerint a periodikum fogalmába a következő kiadványok számítanak:

- ~ félévente, negyedévente, kéthavonta, havonta megjelenő folyóiratok
- ~ napi, - és heti (kétheti) lapok
- ~ kisvárosi és nagyközségi újságok (hetente, kéthetente, havonta, kéthavonta)
- ~ hivatalos közigazgatási és szakmai közlönyök
- ~ üzemi, termelőszövetkezeti, intézményi, testületi és iskolai híradók
- ~ hirdetési és műsorújságok
- ~ alkalmi lapok stb.²⁹

4.2.3. Lapkivágatok

Lapkivágat formájában elsősorban a könyvtárba nem járó vagy oda járó, de huzamosabb ideig nem őrzött napi- és hetilapok, folyóiratok helyismereti közleményeit gyűjtik.

Napi elfoglaltságot jelent a megyei sajtó Balmazújvárosra vonatkozó cikkeinek összegyűjtése. Ez az a helyismereti tevékenység, amely a leggyakoribb azon községek esetében, ahol valamilyen múltmegőrző - feltáró munka folyik, közhasznú információs szolgáltatásokat biztosítanak. A helyismereti gyűjtemények kialakításának kezdeti lépcsője ez, hisz szinte valamennyi könyvtárban elérhetőek a megyei napilap(ok), bekötött példányai - évekre, évtizedekre visszamenőleg helyben kutathatók. A helyismereti cikkek napi rendszerességgel, kurrens formában történő gyűjtései nem vesznek el sok időt a könyvtáros egyéb tevékenységéből.

Több kisebb könyvtárban jellegzetes probléma, hogy a lapokból kivágják az adott településre vonatkozó híreket, majd azt feldolgozás nélkül elhelyezik egy erre a célra rendszeresített dossziéba.

²⁹ Helyismereti tevékenység a könyvtárakban / Bényei Miklós . – Nyíregyháza : Bessenyei Gy. Kvk., 1994. 36 p.

Sajnos ez a kronologikus önfeltáró tárolás hosszú időszakot tekintve már nem vezet eredményre, a visszakeresés idejét jócskán megnöveli. Célszerű volna legalább valamilyen havi, évi összesítéseket készíteni.

A balmazújvárosi sajtófigyelő 1968-tól áll az érdeklődők rendelkezésére, akkor kezdték el a cikkeket gyűjteni.

A munka folyamata: kigyűjtik a Balmazújvárosra vonatkozó cikkeket, ha olyan folyóiratról van szó, amely nem rendszeresen jár a könyvtárnak, akkor kimásolják. Ebben az esetben a lapokra felkerülnek a bibliográfiai adatok (megjelenés ideje, melyik lap - melyik száma, oldalszám, cím, továbbá - mivel sok esetben a cím nem informatív jellegű - kiegészítésként jelzik zárójelben a tényleges tartalmat, lehetőleg tárgyszó - jelleggel. Ezeket az adatokat cikkenként katalóguscédulára felviszik. A fénymásolatokat papírdossziékban gyűjtik, havi, kéthavi, esetleg háromhavi bontásban.³⁰

4.2.4. Aprónyomtatványok

A helyismereti aprónyomtatványok (vagy kisnyomtatványok) az eseményekkel egyidejűleg keletkezett dokumentumok. *Tartalmi* oldalról ezt véli elsődlegesnek Bényei Miklós. *Formailag* két csoportot különböztethetünk meg: füzet alakúak (röpiratok, prospektusok, tájékoztatók stb.); egy- vagy kétleveles nyomtatványok, sokszorosítványok (plakátok, falragaszok, rölapok, meghívók, gyászjelentések stb.) A mindenkori politikai, gazdasági és kulturális életről sok-sok adatot - sokszor máshol fel nem lelhető információkat tartalmaznak. Értékes forrásai a helytörténeti pl. művészet, nyomda, gazdaság, reklámtörténeti kutatásoknak. Bármennyire is fontos a gyűjtésük, a könyvtárakban sok fejtörést okoztak és okoznak ma is.

Ide sorolandók a klasszikus felosztási elvek szerint (ami a mi könyvtárunkban szerepel) a meghívók, plakátok állományegységei.

Legtöbb problémát ezek jelentették, mennyiségi és ún. minőségi jellemzőiből eredően. Fizikailag is nehéz volt egyesíteni a több száz darabból álló gyűjteményt, amely ráadásul a legtöbb helyről került elő. Az esetek legalább felében egy – egy típusból akár több száz darab is előfordult. A legjobb nyomdai kivitelű egységek kerültek elraktározásra, típusonként legalább 3-4 darab, a többit egy fölőspéldány-dobozba helyeztük el. A meghívókat egyetlen azonosítási tényezője alapján fogjuk rendezni, nevezetesen kronologikusan.³¹

³⁰ Helyismereti tevékenység a könyvtárakban / Bényei Miklós . – Nyíregyháza : Bessenyei Gy. Kvk., 1994. 37.p.

³¹ Uo. 37 p.

4.2.5. Kéziratok

A kéziratok könyvtárunk helyismereti gyűjteményének legnagyobb értékű állományegysége. A kéziratos helytörténeti információk leggazdagabb tárházai lehetnek, amennyiben kellő figyelmet fordítunk a gyűjtésükre. Számos fajtájuk ismert:

- ~ naplók, feljegyzések
- ~ magánlevelek
- ~ szakdolgozatok, disszertációk, pályamunkák: OKTV dolgozatok stb.
- ~ kutatási jelentések
- ~ jegyzettömbök
- ~ gépiratos, kéziratos helytörténeti tanulmányok, helyi krónikaírás termékei stb.³²

Mappás anyagok

Általában a 16 oldalnál nagyobb terjedelmű, nyomdailag nem kötött gépiratokat helyezték el rajzmappákban. Ezek szakdolgozatok, tudományos diákköri pályamunkák, tanulmányok, melyek valamilyen szempontból Balmazújvároshoz köthetők.

Volt a könyvtárban már jó néhány szakdolgozat, évfolyamdolgozat, OTDK- ra készített pályamű, helyismereti kutatómunka eredményeként született alkotás, amelyek forrásként használhatók fel a további kutatásokhoz: ezek rajzmappákban kerültek elhelyezésre. Terjedelmükből is adódóan külön kezelendők a cikk/analitika gyűjteménytől. Ez utóbbiak terjedelme lehetővé teszi, hogy gyűrűs dossziék genotermáiban / átlátszó fóliás tasak / legyenek elhelyezve. Az A/4-es tasakok mérete kb. 20-30 lapos dokumentumok tárolását engedélyezi. Így ezekben elférnek a könyvekből, folyóiratokból kifénymásolt helyismereti tartalmú cikkek, írások, nem kell számukra külön rajzmappát nyitni.

³² Helyismereti tevékenység a könyvtárakban / Bényei Miklós . – Nyíregyháza : Bessenyei Gy. Kvk., 1994. 39-40.p.

Gyűrés dossziék genotermákkal

A papírmappáknál kisebb tárolási egységet jelent a genotermás (gyűrés, átlátszó fóliás tasakos) tárolás. Egy-egy genotermában általában a 16 oldalnál kisebb terjedelmű dokumentumokat helyezünk el. A gyűrés dossziék száma jócskán megszorodott az utóbbi 5 évben. Ezek a településtörténethez, személyekhez, helyismereti információkhoz, közhasznú információkhoz kapcsolódó anyagokat tartalmazzák. Vannak csak egy témára, személyre orientáló dossziék. Vannak olyan témák, amelyek anyaga már nemcsak 1-2 genoterma egység, hanem több.

Azokat a témákat, amelyek jól körülhatárolhatóak, és már önálló mappás irodalomra nőttek ki magukat, papírmappákban kerülnek elhelyezésre.

Célszerű a begyűjtött régi anyagokat, fénymásolatokat továbbra is genotermákban tartani, mert antisztatikus hatása miatt a fénymásolatokról évek múltán sem oldódik le a festék, ugyanakkor az akár száz évnél is idősebb eredeti anyagokat megóvjá a gyűrődéstől, szennyeződéstől; nagy tömegű iratot könnyen kezelhetővé tesz.

4.2.6. Meghívók

A Könyvtár alapvetően három fajta meghívót gyűjt:

1. Könyvtári meghívók (meghívók a könyvtár programjaira, rendezvényeire)
2. Balmazújváros intézményeinek, szervezeteinek meghívói saját rendezvényeikre
3. Környező települések rendezvényeinek, programjainak a meghívói

Ezeket csoportosítás nélkül borítékokban kronologikusan tárolja a könyvtár, feltárás nélkül

4.2.7. Videók, hangkazetták

Mivel ezek az állományrészek 1995 végén még kis számban fordultak elő, ezért ezek összesítésének problematikájával nem is kellett külön foglalkozni. Tulajdonképp, csak a könyvtári készítésű, helyi rendezvényeket, önkormányzati üléseket megörökítő AV dokumentumokról volt szó. Más, magánszemély, intézmény, vagy szervezet által készített AV anyagok nem voltak. Igazi nagy változás a későbbiekben akkor következett be, mikor megalakult a Városi Televízió, s annak különböző rendezvényekről, önkormányzati ülésekről szóló felvételeit archiválási céllal megkapta a könyvtár.

4.2.8. Fotók

Sajnos a könyvtár nem rendelkezik az állományában fotókkal, de a jövőben tervezi a helyismereti fotók begyűjtését. Ehhez felhasználva az internetet, a Városi Televíziót és a Balmazújváros c. folyóirat segítségét, melyekben a balmazújvárosi lakosokat kéri meg, hogy ha van helyismereti vonatkozású régi fotó a tulajdonukba, akkor digitalizálás erejéig adják oda a könyvtárnak.

4.3. Gyarapítás

Gyűjteményünket folyamatosan gyarapítjuk. A helyismereti állomány gyarapodása elsősorban vétel, de ajándék és csere útján is történhet. Ajándékba elsősorban az Önkormányzattól, szerzőktől, levéltártól, múzeumtól, esetenként a Megyei Könyvtártól kap a könyvtár könyveket.

A csere ma már kevésbé jelentős beszerzési forrás. A vásárlás túlnyomórészt könyvesboltból történik. Ha a kisebb településekre vonatkozó műveket a könyvtár nem is tudja megvenni, arra mindenképp törekszik, hogy a nagyobb lélegzetű műveket beszerezze. 1997-ben az országos könyvtári hetek keretében a könyvtár még helyismereti kiállítást is szervezett, Balmazújváros a könyvek tükrében címmel.

4.4. Használat

A helyismereti gyűjtemény használati szabályzata megtalálható a könyvtári szolgáltatásokat bemutató *Tájékoztató*ban, ahol röviden megfogalmaztak mindent, amit általánosan tudni kell róla. A részletes szabályozás az SZMSZ mellékletei között található.

A dokumentumok a könyvtár felnőtt részlegének olvasótermében vannak elhelyezve, ahonnan az olvasói kérés alapján a tájékoztató könyvtáros adja át az olvasóknak használatra. Az állomány közel tizedrészének van kölcsönözhető példánya. Az olvasói terek mindegyikében tájékoztató könyvtárosok segítik a helyismereti információk fellelését.

A helyismereti gyűjtemény használt dokumentumainak számát naponta folyamatosan regisztrálják és ebből megállapítható használat folyamatos növekedése.

A leggyakoribb használók a diákok, akik iskolai feladataik elvégzéséhez szinte mindent megtalálnak e szakterületen. Jelentős számú főiskolai és egyetemi hallgató veszi igénybe évfolyamdolgozataik, szakdolgozataik elkészítéséhez a gyűjteményt, csak a Városi Könyvtár, illetve egyes szolgáltatások történetéről számtalan szakdolgozat született. Általában minden hallgatótól kap a könyvtár egy példányt az elkészült műből, de napjainkban már csökken az ajándékozások száma. Legfontosabb használóink a kutatók. A gazdag állománynak köszönhetően sokan vannak, gyakorta felkeresnek minket. Nagyon sok könyv készült már az itt végzett kutatómunka alapján, ezeknek kb. feléből a szerzők dedikált ajándékpéldánnyal kedveskedtek a könyvtárnak.

4.5. Helyismereti rendezvények

A könyvtár aktív – kifelé sugárzó – helyismereti tevékenységébe tartoznak a helyismereti, illetve helytörténeti rendezvények, amelyeknek sokféle formája lehet, a lehetőségeknek és az elképzeléseknek megfelelően. Az általunk leggyakrabban alkalmazott módszerek a következők:

Vetélkedők: Fontos számunkra, hogy minél több diák megismerje és használja helyismereti gyűjteményünk dokumentumait, ehhez pedig vetélkedők rendezése szükséges. Külön szervezzük az általános iskolai és külön a középiskolai tanulók számára.

Előadások, író-olvasó találkozók és könyvbemutatók: Együttműködési rendszerünknek köszönhetően számtalan közös programot szervezünk a könyvtárban a civil szervezetekkel, intézményekkel.

Minden évben megrendezésre kerülnek a következő nagyobb rendezvények:

~	Lengyel Menyhért Irodalmi Est	Január
~	A Magyar Kultúra Napja	Január
~	A Költészet Napja	Április
~	A Magyar Nyelv Hete	Április
~	Ünnepi Könyvhét	Június
~	Népmese Napja	Szeptember
~	Nyitott Könyves Vasárnap	Október
~	Őszi Megyei Gyermekkönyvnapok, író-olvasó találkozó gyerekeknek	Október –November
~	Olvasonapló pályázat	Október - December

Kiállítások: A Könyvtár Galéria működésében a művészetet képviselő rendezvények mellett rendszeresen megjelennek a helytörténeti és a helyismereti kiállítások (Millenniumi történeti kiállítás, 1997-ben az országos könyvtári hetek keretében a könyvtár helyismereti kiállítást is szervezett, Balmazújváros a könyvek tükrében címmel.)

4.6. Együttműködés, partnerkapcsolat

4.6.1. A könyvtár belső kapcsolatrendszere

Ahhoz, hogy a könyvtári munka, - a helyismereti gyűjtőmunka - a leghatékonyabban működjön, a szakmai hozzáértés mellett a jó munkaközösség, a személyes kapcsolatok elengedhetetlenek. A könyvtár személyi állománya 7 fő. (Igazgató, felnőtt részleg könyvtárosa - gyermek könyvtáros, az informatikus könyvtáros, feldolgozó könyvtáros)

A korábbi évtizedek képesítési problémái ma már egyáltalán nem jellemzik a könyvtárat, sőt a hivatali szervek szerint “túlképesítettek” a könyvtárosok. Egymás rövid idejű helyettesítése nem okoz problémát, mert mindenki ismeri a másik legfontosabb munkatevékenységeit, aktuális feladatait.

A könyvtár nyitvatartási rendjéből adódik, hogy hetente háromszor mindenki “hosszús”, tehát 18 óráig; kétszer 16 óráig, egyszer - szombatonként pedig 12 h-ig dolgozik.

A helyismereti gyűjtemény anyagait nem kölcsönözi a könyvtár, csak a duplum példányokat, azokat is a szigorú feltételekkel: néhány napos időtartam, a kölcsönző személyi adatainak bizonyossága stb. Ezeket pontosan feljegyezik egy kézikönyv kölcsönző füzetbe, amelyben megjelölik a kiadás dátumát, valamint a kölcsönző könyvtárosnak aláírásával kell igazolnia a kiadás tényét, - ugyanígy a visszavételt is.

Sajnos még nem készült el, de közeli tervben van egy olyan válogatás - külön mappában rendezve - amelyben a Balmazújvárosra vonatkozó legfontosabb ismeretek szerepelnek és amelyeket leggyakrabban keresnek. Ilyenek például a település nevének eredete, régészeti emlékek, épületek története, statisztikai adatok stb. Ebben a válogatásban az esetek nagyobb részében a legfontosabb keresett információk megtalálhatók lesznek. A közeljövőben elkészül egy komplex rendszer is, mely online elérhető lesz a <http://balmazwiki.hu> elektronikus honlapon.

Az általános iskola 4-5. osztályában környezetből, történelemből gyakran adják a pedagógusaink feladatul a gyerekeknek, hogy fogalmazásban írjanak Balmazújváros történelméről, írják le, honnan ered a neve, mit ábrázol a címere, milyen a város zászlója, mit tudnak a vasútállomásról stb. Egy-egy időszak aktuális házi feladataira a könyvtárosok is szoktak készülni a források előkészítésével, sokszorosításával.

Gyakran keresnek főiskolások, egyetemisták szakdolgozatok, évfolyamdolgozatok készítéséhez helyi adatokat, kész, kidolgozott témákat pl. munkaerő helyzetkép, kistérségi fejlesztési projektek, idegenforgalmi, turisztikai lehetőségek, városrendezési tervek, építési projektek- beruházási tervek, kulturális intézmények helyzetelemzése, városi költségvetés, szociálpolitika stb. A nagyobb fajsúlyú felmérésekhez, tanulmányokhoz személyes segítséget szoktak adni.

4.6.2. A könyvtár külső kapcsolatrendszere

A könyvtár vezetésének mindig is központi kérdése volt, hogy más intézményekkel, szervezetekkel milyen a munka - és közönségkapcsolata. Ennek javítása, fejlesztése, bővítése fontos volt régen is, de napjainkban ennek jelentősége még inkább megnőtt. A könyvtárak jövője múlhat a kapcsolatok sikerességén. Izolált, befelé forduló közkönyvtár nem teljesítheti helyi társadalmi szerepét, így előbb- utóbb nem is lesz szükség rá.

Könyvtárunk számos intézménnyel, szervezettel tart fenn munkakapcsolatot. A legfontosabbak helyismereti gyűjtemény - tevékenység szempontjából a következők:

Környező települések könyvtárai, fiókkönyvtárak

Területi szervezésük a vers-és mesemondó, szépkiejtési versenyek. A községek munkáját módszertani segítségadással támogatja a könyvtár. Könyveket adnak kölcsön - nagyobb számban is - vetélkedők segédleteként. Folyik az Internet-címek cseréje.

A környező települések könyvtárosai tudják, hogy gyakran rendez a könyvtár képzőművészeti kiállításokat. Szívesen vállalják fel a kezdő alkotók munkáinak a bemutatását is. Ugyanakkor értesítik is a balmazújvárosi könyvtárat, ha egy-egy színes egyéniség, tehetséges fiatal a településükön felbukkan.

A környék településeinek könyvtárosai közül jó néhányan bekapcsolódtak a könyvtári klubok munkájába, gyakran vesznek részt a helyismereti rendezvényeken is.

Látogatásaik alkalmával tájékoztatást adnak a megyében folyó könyvtári munkafolyamatokról, a megyei kiadványok készületi állapotáról, közös pályázatokról, fejlesztési tervekről. A könyvtárosok rendszeresen részt vesznek a továbbképzéseken, megyei találkozók, egyesületi munkában.

Művelődési központ és a városi televízió

A szomszéd kulturális intézménnyel számos közös programot, rendezvényt szervez a könyvtár. A könyvtár rendezvényeiről videofelvételeket készítenek a városi tv számára. Cserébe ők vállalják a hirdetések ingyenes közzétételét, tudósításaikkal népszerűsítik a könyvtár munkáját. Továbbá megkapják tőlük a önkormányzati ülésekről szóló videofelvételeket archiválási céllal.

Általános-, és középiskolák

Kiemelten kezeli a könyvtár az iskolai kapcsolattartást, hisz a gyerekek a jövő könyvtárhasználói és a társadalom felelősséggel döntő állampolgárai. *Intézményvezetőkkel, pedagógusokkal* folyamatos a közös pályázatok egyeztetése (számítógépes hálózatok kiépítése, gépesítés stb.), a gyerekeknek szóló rendezvények ajánlása.

Gyerekeknek könyvtárhasználati órákat tartanak a részlegvezetők. Könyvtárlátogatásaik alkalmával a könyvtárosok bemutatják a könyvtár szolgáltatásait, gyűjteményeit.

Magánszemélyek

Az előzőekben röviden vázoltam a városi könyvtárunk helyismereti tevékenységéhez kapcsolható intézmények, szervezetek bemutatását.

A következőkben azokat a személyeket szeretném bemutatni, akik legtöbbet tettek Balmazújváros múltjának megőrzéséért, feltárásáért, akik a legaktívabb forrás - és anyagközlőink voltak.

Király István. Balmazújvárosban 1930. aug. 16-án született. Elemi és polgári iskolába Balmazújvárosban járt. A Debreceni Református Kollégium Liceumában tanult tovább. Tanítói oklevelét a Debreceni Állami Tanítóképzőben, földrajz-rajz szakos tanári képesítését az Egri Tanítóképző Főiskolán szerezte. Pedagógusi pályáját 1950-ben a Tiszacsege - nagymajori iskolában kezdte. Két évi sorkatonai szolgálat után az 1953/54-es tanévben

Tiszacsegén tanított. 1954. aug. 1-én saját kérésére Balmazújvárosba, a bánlaki iskolába helyezték. 1954-1957-ig úttörővezető, 1957-1984-ig igazgatóhelyettes, 1984-1990-ig az iskola igazgatója volt. Pedagógiai pályázatokon vett részt. Pályamunkáit díjazták. 1956-1990-ig megszakítás nélkül volt Balmazújváros tanácsának tagja. 1957-től a művelődésügyi, egészségügyi és sportbizottság elnöke. 1957-1985-ig a Hazafias Népfront községi titkára. Társadalmi funkciói lehetővé tették, hogy kapcsolatát az emberekkel, a különböző szervezetekkel Balmazújváros és az oktatás javára használja fel. Nyugdíjas éveiben helytörténettel foglalkozik. Rendszeresen jelennek meg írásai a Balmazújváros városi lapban. Eddig három könyve jelent meg a város önkormányzatának támogatásával: a Balmazújvárosi krónika 1998-ban, az Iskolák és oktatásügy Balmazújvároson 1473-2000 2000-ben és Iskola Bánlakon 2003-ban. Alapító tagja a Hajdú-Bihar megyében működő Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek. Számos kitüntetést kapott, többek között: Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (OM 1971), Kiváló Társadalmi Munkáért (BM 1983), Munka Érdemrend bronz fokozata (Elnöki Tanács 1985), Honvédelmi Érdemérem (HM 1988), Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1990), Balmazújváros Kultúrájáért díj (2000), Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt (Köztársasági Elnök 2003)³³

Pozsonyi József. A Semsey Andor Múzeum igazgatója. Helytörténeti kutatásai jelentősek Balmazújváros számára. 1988 januárjában lett a Múzeum igazgatója. 1990-1992 között sikerült az általa szervezett társadalmi munka révén az épület felújítása és bővítése (időszaki kiállító terem, könyvtár és kutatószoba, iroda, illemhelyiségek, raktár). 1993-ban új, állandó kiállítást tervezett és rendezett, 1998-ban sikerült elérnie, hogy az intézmény hivatalosan a Semsey Andor nevet viselhesse, 2004-ben a több mint 100 éves provinciális barokk múzeumépületet műemlékké nyilvánította. Minden évben 2-3 alkalommal időszaki kiállítást rendeznek, és azokat a sajtó mellett mindig az interneten is hirdetik. A Régi magyar családok c. könyvsorozata nemzetközileg is ismert, a határon túl és a világ minden táján szétszóródtak a nagy múltú nemes családok leszármazottai. Amikor ír egy-egy családról, vagy mások által írt köteteket szerkeszt a sorozatba, akkor gyakran ellátogatnak Újvárosra a leszármazottak, ők valószínűleg jó hírért viszik a Múzeumnak s ezáltal a városnak is. Egyébként a genealógia (családtörténet, leszármazástan) által vált neve ismertté. Rendszeresen kéri fel hazai és nemzetközi konferenciákon való részvételre előadónak.

³³ Balmazújvárosi Ki Kicsoda / szerk. és összeáll. Király István. – Balmazújváros: Balmazújváros Városi Önkormányzata, 2005. 100 p.

Minden kötet megjelenésekor könyvbemutatókat szerveznek, ahol sokszor elhangzik Balmazújváros neve. Többnyire a recenziókba is bekerül, talán ezáltal is ismertebbé válik és ily módon is profitálhat a város belőle. Az alábbi művei foglalkoznak Újvárossal, amelyeknek részben írója, részben főszerkesztője, részben társszerzője Pozsonyi József. Balmazújváros Látnivalók; Magyarország kiségiói; Hajdúság-Tiszamente és a Hortobágy valamint a Hajdú-Bihar megye kistérségei. Felelős kiadója a Tiszántúli Történész Társaság Közleményei c. tudományos folyóiratnak is, amely évente jelenik meg. Ennek a Társaságnak az elnökeként is tevékenykedik.³⁴

Varga Antal. Balmazújvárosban, 1908-ban született. Apja id. Varga Antal igazgatótanító, múzeumalapító. A debreceni Református Kollégiumban szerezte tanítói és kántori oklevelét 1928-ban. Még abban az évben megválasztották a balmazújvárosi magyar református elemi népiskola tanítójának. 1931-ben iskolája községesítésekor községi tanítóvá választotta az iskolaszék. Szeretettel és rajongással fordult Veres Péterhez. A kettejük kapcsolata érlelte a fiatal tanítóban a nemzeti és szociális kérdések iránti érdeklődést, a sorsközösség vállalását a szegény újvárosi néppel. Ízig-vérig értelmiségi ember volt, akinek szellemi gyönyörűséget jelentett az írás. Élete végén 305 írásművét tartotta nyilván. Ezek pedagógiai, történelmi, művelődési tárgyúak, valamint versek, versfordítások, emlékbeszédek, naplók, családtörténetek. 1946-ban nevezték ki a központi iskola igazgatójának. 1948-ban Debrecenbe költözött. A mai Bocskai István Ált. Iskola igazgatója volt nyugdíjazásig. 1952-ben általános iskolai tanári oklevelet szerzett. 1963-ban a KLTE-n bölcsészdoktorrá avatták. Debrecenben lett Balmazújváros történetének szenvedélyes kutatója. Édesapja torzóban maradt munkáját folytatta. 1958-ban jelent meg Balmazújváros története 1945-ig c. könyve. 1993-ban, Debrecenben hunyt el.³⁵

³⁴ http://www.balmazujvaros.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=269&Itemid=34

³⁵ Balmazújvárosi Ki Kicsoda / szerk. és összeáll. Király István. – Balmazújváros: Balmazújváros Városi Önkormányzata, 2005. 222 p.

5. JÖVŐKÉP

A Városi Könyvtár 2003-ban kidolgozott stratégiai terve alapján fölvázolhatók az intézmény jövőre vonatkozó elképzelései.

Az információs társadalom, tudásalapú társadalom alapintézménye az információt gyűjtő, feltáró és szolgáltató intézmény: a könyvtár.

A könyvtár több évezredes történelme során mindig kommunikációs kapcsolatban volt a környezetével. Folyamatosan alakultak ki, differenciálódtak azok az igények, amelyeket a könyvtárakkal szembeni elvárások támasztottak. Ezeknek az igényeknek történelmi korszakonként, társadalmi rétegenként is más-más volt a célja, ugyanígy a megvalósítási eszköze is.

A napjainkban zajló folyamatok egyre inkább az informatika elsődlegességét hirdetik, s mellette felerősödik a világpolgárság eszméje, ugyanakkor a helyi történelem, helyi közhasznú információk legalább ilyen arányban jutnak szerephez.

A társadalmi dimenziók változásai rákényszerítik a könyvtárat a környezetükben zajló folyamatok rendszeres vizsgálatára, funkcióinak és szolgáltatásainak folyamatos megújítására. Ennek gyakorlati felismerése a könyvtárpolitika vezetőitől legalább olyan fontos, mint a helyi kulturális élet irányítóinak szerepe, akik hihetetlenül érzékeny szenzorokkal rendelkezve az igényeknek nemcsak a követői, hanem azoknak előfutárai is - optimális esetben. A balmazújvárosi könyvtárvezetés mindig igyekezett érzékenyen reagálni ezekre a makro struktúrából eredő folyamatokra, amelyek a helyi kisközösségek igényeiben is átszerveződve némi fáziskéséssel megjelennek. Ezek legszembetűnőbb, leglátványosabb példája a technikai fejlődésből eredő kihívások teljesítése.

A társadalmi használói érdekek szolgálata nélkül a könyvtárak hosszú távon elvesztik rugalmasságukat, azzal együtt jövőjük zálogát. A könyvtárosnak mindig a megújítás szándékával, az alkalmazkodás igényével kell fellépnie, amelyhez nyitottsága, új iránti fogékonysága elengedhetetlen. Állandó tanulást, képzést feltételeznek.

A Lengyel Menyhért Városi Könyvtár a következő években lényeges szerepet fog betölteni az információkkal szolgáltató intézmények között, ugyanakkor megőrzi hagyományos könyvtári funkcióit is.

Bővül a felhasználók köre (diákok, tanulók, nyugdíjasok, vállalkozók, pedagógusok, szabadidőt eltöltők, felnőtt tanulók, intézményekben dolgozók, közigazgatásban dolgozók, civil szervezetek). Szolgáltatásai iránt minden korosztály érdeklődik.

Legtöbben továbbra is a különböző dokumentumok kölcsönzéséért, illetve a helyben használatért keresik fel az intézményt. Ezen dokumentumok mellett azonban egyre növekszik az elektronikus dokumentumok, adatbázisok száma, nő a CD-ROM kínálata, az Internet használata is általánosan elterjedt lesz. A felhasználók nagy része, már otthonából is igénybe tud venni némely szolgáltatást. A könyvtár teret fog biztosítani a modern technikának, a színvonalas, személyes, bensőséges előadásoknak, az elmélyült tanulásnak, rendezvényeknek.³⁶

A 2008-as év kiemelt feladata a könyvtár számára a 21. század igényeinek megfelelő korszerű könyvtár működtetése.

Ennek érdekében a következő feladatokat kívánják megvalósítani.

Kiemelt helyet foglal el a helyismereti állomány digitalizálása, melynek eredményeként megvalósulhat az állomány védelme és az olvasók magasabb szintű kiszolgálása. Ennek alapja az infrastruktúra folyamatos fejlesztése, az integrált könyvtári rendszer fejlesztése.

A munka feltétele: a könyvtárban minden munkatárs számára elérhető számítógépek, mint munka-, és kommunikációs eszköz; a szélessávú Internet hozzáférés, mint közösségi infrastruktúra, megfelelő személyi és technika alkalmazása és a mindenkori igények szerinti új szolgáltatások bevezetése elengedhetetlen annak érdekében, hogy az állandóan változó, fejlődő társadalomban a könyvtár információs központként működhessen.

Ezt segíti a 2007. július 1-jétől a könyvtár által működtetett Teleház. A szolgáltató helyen biztosítva van az internet - hozzáférés folyamatos működése, a lakossági használó képzés, a multimédiás PC-k használata, és a 200-ben elnyert eMOP pályázatból beszerzett technikai eszközökkel megvalósult e-Magyarország pont működése. Valószínűsíthető, hogy a fenntartó az elkövetkező években sem tud plusz forrásokat biztosítani a fejlesztésekre a folyamatos megszorítások miatt, ezért a fejlesztéseket pályázati összegekből próbálják megvalósítani.³⁷

³⁶ A balmazújvárosi Városi Könyvtár stratégiai terve / Fótos Imréné, 2003. p. 1-4. (Lengyel Menyhért Városi könyvtár, Irrattár)

³⁷ 2008. évi cselekvési terv / Molnárné Nemes Margit kt.ig. , 2008. p. 1-6. (Lengyel Menyhért Városi Könyvtár, Irrattár)

Felhasznált irodalom

- 📖 Balmazújváros története 1945-ig / Varga Antal. - Debrecen: Debrecen Város Tanácsa Művelődési Osztálya : Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat Hajdú-Bihar megyei Szervezete, 1958.
- 📖 Sajtófigyelés a helyismereti munkában / Mándy Gábor. = Könyvtáros, 1970. 4.sz. 219-220 p.
- 📖 A helyismereti gyűjtemények szerepe a helytörténeti kutatásban / Bényei Miklós. = Könyvtáros, 1973. 12.sz. 718-721 p.
- 📖 Helyismereti munka a magyarországi könyvtárakban / Bényei Miklós. - Bp., 1976. 36 p.
- 📖 Kísérlet a helyismeret fogalmának meghatározására / Bényei Miklós. = Könyvtári Figyelő, 1976. 1-2.sz. 24-34 p.
- 📖 Szempontok a helyismereti gyűjtemények kialakításához / Vajda Kornél. = Könyvtáros, 1976. 8.sz. 463-465 p.
- 📖 Konferencia a helyismereti munka történetéről / K. M. = Könyvtáros, 1979. 8.sz. 455 p.
- 📖 A közművelődési könyvtárak kiadói tevékenysége: helyzetkép és feladatok / Bényei Miklós. = Könyvtáros, 1981. 11.sz. 635-642 p.
- 📖 Agrárszocialista olvasókörök Balmazújvároson a dualizmus korában: szakdolgozat / Fekete János ; Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi kar . – Balmazújváros, 1982. (Kézirat, Lengyel Menyhért Városi Könyvtár, Felnőtt részleg- olvasóterem)
- 📖 Életem könyve: naplók, életrajzi töredékek / Lengyel Menyhért. – Bp.: Gondolat, 1987.

- 📖 A balmazújvárosi könyvtár története 1952-1987: szakdolgozat / Szabó Edit; Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. – Balmazújváros, 1988. (Kézirat, Lengyel Menyhért Városi Könyvtár, Felnőtt részleg- olvasóterem)
- 📖 Történelem tankönyv a gimnázium II. osztálya számára / Walter Mária. - Bp.: Tk. Kiadó, 1988.
- 📖 A magyar irodalom arcképcsarnoka / Hegedűs Géza. – Budapest: Trezor, 1992. – 888 p.
- 📖 Helyismereti tevékenység a könyvtárakban / Bényei Miklós. - Nyíregyháza: Bessenyei Gy. Kvk., 1994.
- 📖 A helyismereti dokumentumok gyűjtésének lehetőségei, forrásai és feltárása / Bényei Miklós. = Helytörténész könyvtárosok I. országos tanácskozása: Vác, 1994. júl. 27-29. Bp., Szentendre: OSZK KMK, Pest Megyei Könyvtár, 1995.
- 📖 Dokumentumismeret, gyűjteményszervezés / Hegyközi Ilona. -Bp.: Nemzeti Tk. Kiad., 1995. 16 p.
- 📖 Hajdú-Bihar megye kézikönyve = Handbook of Hajdú-Bihar countra / [főszerk. Süli-Zakar István]. – Hatvan: CEBA, 1998. – 948 p.; 29 cm. – (Magyarország megyei kézikönyve = Country handbooks of Hungary, 8.)
- 📖 A magyarországi helyismereti tevékenység vázlatos története / Bényei Miklós. In: Könyvtári Figyelő, 2000. 4. sz. 612-630 p.
- 📖 Speciális könyvtári tevékenységek : a helyismereti munka alapjai / Bényei Miklós ; [kiad. A Könyvtári Intézet]. – Bp.: Könyvtári Intézet, 2002. – 32 p.; 24 cm. – (Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei)
- 📖 A semsei Semsey család története / Pozsonyi József. – Debrecen: Hajdú-Bihar Megyei Múzeum Ig., 2002. – 127 p.: ill.; részben színes, 24 cm. – (Régi magyar családok)
- 📖 Balmazújvárosi Ki Kicsoda / szerk. és összeáll. Király István. – Balmazújváros: Balmazújváros Városi Önkormányzata, 2005. – 246 p.

 A balmazújvárosi Városi Könyvtár stratégiai terve / Fótos Imréné, 2003. 8 p. (Lengyel Menyhért Városi könyvtár, Irattár)

 2008. évi cselekvési terv / Molnárné Nemes Margit kt.ig., 2008. 6 p. (Lengyel Menyhért Városi könyvtár, Irattár)

 <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC16241/16672.htm>

 <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC13280/13735.htm>

 <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC13280/13413.htm>

 http://www.derimuz.hu/semsey/semsey_nyito.html

 <http://www.wywaras.hu/muzeum.htm>

 http://www.lmvk.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=8

Képmelléklet

Balmazújváros híres szülöttei

Lengyel Menyhért:

Sarkadi Imre:

Semsey Andor:

Soós Imre:

Veres Péter:

Látnivalók

Veres Péter emlékház:

Semsey Andor Múzeum:

Katolikus templom:

Református templom:

